

Forsvarsbygg årsrapport 2005

www.forsvarsbygg.no/arsrapport

Dette er Forsvarsbygg

Hovedtall	
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%
Utsatt	100%

Hovedtall

»Les mer...

Organisasjonen

Forsvarsbygg er eit integrert eigendoms- og rådgivningsselskap underlagt Forsvarsdepartementet.

»Les mer...

Konsernledelsen

»Les mer...

Måloppnåelse

Forsvarsdepartementets iverksettelsesbrev (IVB) for 2005 konkretiserer

mål og resultatkrav for Forsvarsbygg. Denne artikkelen angir i hvilken grad Forsvarsbygg har klart å etterkomme kravene. Måloppnåelse på miljøområdet er dekket i miljørapporten.

»Les mer...

Hovedtall

FORVALTNINGSENHETEN (tall i 1 000)	2005	2004	2003
Driftsinntekter	3 626 891	3 903 293	5 117 979
Driftsresultat	57 458	147 941	56 632
Bokført balanse	1 129 723	1 046 535	1 474 244
Egenkapital	532 113	424 287	359 228
Forvaltet areal, eid og leid (kvm)	4 985 605	5 408 427	5 713 187
Antall ansatte	1249	1515	1773

EIENDOMSENHETEN (tall i 1 000)	2005	2004	2003
Driftsinntekter	2 316 827	2 414 432	2 262 287
Driftsresultat	486 399	412 376	138 881
Bokført balanse	31 491 799	32 569 537	34 203 589
Egenkapital	22 599 621	21 306 586	22 325 799
Tilgang "anlegg under utførelse"	1 137 571	1 308 263	2 235 635
Ferdigstilte anlegg	1 222 640	1 791 413	774 209
Salgssum solgt EBA	820 152	860 933	437 381
Avhendet areal (kvm)	475 081	385 002	246 568
Overført til eier	950 241	1 071 352	555 616
Eiendomsmasse, eid (kvm)	4 786 024	5 192 257	5 494 975
Sum utleid	3 800 764	3 957 009	4 492 896
Sum forvaltet, ikke utleid, inkl eget bruk	119 540	116 040	143 447
Sum utrangert	1 065 301	1 119 208	858 632

Organisasjonen

Forsvarsbygg er eit integrert eigendoms- og rådginingsselskap underlagt Forsvarsdepartementet.

Forsvarsbygg er Forsvarets leverandør av:

- Egedomsutvikling
- Utbygging/anskaffingar
- Forvaltning
- Drift, vedlikehald og service
- Sal
- Forsvarsspesifikk rådgiving

Verksemda er ein viktig bidragsytar til moderniseringa av Forsvaret gjennom kostnadseffektive bygg og anlegg, sal av forsvarseigedom og rådgivingstenester.

Forsvarbygg består av sju forretningsområder: Eigedom, Utvikling, Utleige, Nasjonale festningsverk, Skifte Eigedom, Rådgiving og Fellestenester.

Forsvarsbygg er til for Forsvaret og skal bidra til at Forsvaret når sine mål.

Styret i Forsvarsbygg

Styret i Forsvarsbygg har ansvar for at forvaltings- og driftsoppgåvene er forsvarleg organiserte. Styret skal også syte for effektiv gjennomføring av heile verksemda i forhold til Forsvarsbyggs formål og hovudoppgåver som står i Forsvarsdepartementets iverksetjingsbrev.

Styret har ansvar for tilsyn og kontroll av verksemda og skal leggje fram årsmelding og rekneskap.

Styreleiar er Åge Danielsen, og i 2005 blei det halde 7 styremøter i tillegg til årsmøtet med Forsvarsdepartementet. Styret er oppnemnt av, og rapporterar til Forsvarsdepartementet.

- [Les meir om styret og oppgåvene til styret](#)
- [Årsmelding frå styret](#)

Leiinga i Forsvarsbygg

Forsvarsbygg blir leidd av ein administrerande direktør som blir tilsett av styret og rapporterer til dette. Administrerande direktør er ansvarleg for den daglege verksemda og for at planar og forhold som normalt krev styrebehandling, blir lagde fram for styret, og at administrasjonen set styrevedtaka ut i livet.

Administrerande direktør har ei funksjonstid på seks år med tilgang til fornya tilsetjing ein gong. I tillegg til administrerande direktør består toppleiinga i Forsvarsbygg av direktørane for forretningsområda Eigedom, Utvikling, Utleige, Skifte Eigedom, Rådgiving og Fellestenester, dessutan direktør for økonomi og finans, direktør for kommunikasjon, direktør for organisasjonsutvikling og direktør for internkontroll i konsernstab. Kvart av forretningsområda har eit sjølvstendig resultatansvar, og driv ut frå forretningsmessige prinsipp innanfor dei rammene som Forsvarsbygg er underlagt.

Krav til verksemda

Iverksetjingsbrevet er Forsvarsdepartementets verktøy for å konkretisere dei mål og resultatkrav som blir stilte til Forsvarsbygg gjennom året. Basert på dei vedtaka som Stortinget har treft, går iverksetjingsbrevet gjennom mål og styringsparametrar for heile forsvarssektoren, dessutan formaliserer det Forsvarsbyggs økonomiske ramme og tildelinga av ressursar for året.

Gjennom heile 2005 har Forsvarsbygg hatt ein god dialog med Forsvarsdepartementet når det gjeld styring og resultatoppnåing.

Dette har ført til at Forsvarsbygg, gjennom "Iverksettingsbrev til Forsvarsbygg for 2006" i større grad enn tidlegare blir styrt etter resultat og sluttleveransar, i staden for dei interne innsatsfaktorane og dei bakanforliggjande prosessane som leier fram til dette.

Vidare er iverksetjingsbrevet strukturert med tanke på å etablere eit styringsmessig skilje mellom forsvarssektoren sine eigedommar, bygg og anlegg (eigedomsstyring) og Forsvarsbygg som etat (styring av verksemda). Endringane resulterer i betre rolleforståing, riktig merksemd for leiarane, betre styring og dessutan betre incentiv for å utvikle tenestene med optimal pris og kvalitet.

Risikostyring og kontroll

Regelverket for økonomistyring i staten stiller krav om risikostyring og intern kontroll i statlege verksemdar. Gjennom etatsstyringa si har Forsvarsdepartementet pålagt Forsvarsbygg å syte for at det eksisterer forsvarleg risikostyring og internkontroll i verksemda.

Forsvarsbygg har organisert internkontrollen sin gjennom ei eining for ivaretaking av dei samla internkontrollfunksjonane i konsernet. I tillegg er det etablert ein internkontrollfunksjon i dei respektive forretningsområda. Styret har også tilsett ein eigen internrevisor.

Internkontrollaktivitetane skjer samanhengande gjennom året som ein del av det samla ansvaret til linjeleiarane. Aktivitetane er sette i system gjennom konsernet sin strategi- og forretningsplan for internkontroll. Behandlinga av risiko i mål- og resultatstyringa skjer som ein planmessig og integrert aktivitet som er sett i system gjennom leiinga sin styrings- og rapporteringsstruktur.

Forsvarsbygg har formålstenlege styrings- og kontrollmekanismar som balanserer risiko og relevans, kontroll og kost/nytte.

Konsernledelsen

Administrerende direktør

Frode Sjørus

Frode Sjørus er utdannet ved Krigsskolen i 1976 og tjenestegjorde i Ingeniørvåpenet til 1982. Fra 1982 til 1987 var han ansatt i Astrup Høyer som personalkonsulent, organisasjonssjef og sist som direktør for stab og fellestjenester. I årene 1987 til 1991 drev han «management for hire», blant annet som administrerende direktør i Fagbygg AS og Norsk Cement Import AS. Fra 1991 og fram til 2004 var han i det som i dag er Aker Material Handling Ltd (et selskap i Aker RGI ASA) i stilling som visekonsernsjef og konsernsjef. Han tiltrådte som administrerende direktør i Forsvarsbygg 1. oktober 2004.

Eiendomsdirektør

Hilde Barstad

Hilde Barstad er utdannet jurist fra universitetet i Oslo og har også Master of Management fra BI i Oslo. Hun har bakgrunn fra Utlendingsdirektoratet, Samferdselsdepartementet og har arbeidet som informasjonsrådgiver i Woldsdal & Partnere. Hun kom til Forsvarsbygg i februar 2004 fra Oslo kommune hvor hun fra 2000 var byråd med ansvar for Miljø og samferdsel.

Direktør Forsvarsbygg Utvikling

Olaf Dobloug

Olaf Dobloug er utdannet sivilingeniør ved NTH i Trondheim 1972. Han har hatt mange ledende stillinger i privat og offentlig virksomhet, bla store entreprenørfirmaer, Statens vegvesen, LOOC. Dobloug har hatt prosjektleder- og byggeansvar for flere større prosjekter, blant annet Mjøsbrua, OL-hallene på Hamar og Rena leir. Ansatt i Forsvarets bygningstjeneste og deretter Forsvarsbygg fra 1994.

Direktør Forsvarsbygg Utleie

Pål Benjaminsen

Pål Benjaminsen er utdannet ved Krigsskolen, og kommer fra stilling som daglig leder ved Preferred Global Health, med hovedansvar for utvikling av organisasjon og markedsstrategi i elleve land. Før dette var han ni år i Zürich Forsikring. Denne perioden inkluderte tre år ved konsernets hovedkontor i Sveits med lederansvar for stabsfunksjonen i privatmarkedet globalt. Han har tidligere innehatt stillinger som direktør livsforsikring, markedsdirektør og skadedirektør i Storebrand, samt to år som administrerende direktør for et av Storebrands datterselskaper i Sverige.

Direktør Skifte Eiendom

Roger Jensen

Roger Jensen er utdannet jurist fra Universitetet i Tromsø, med garantirett som spesialfag. Han har tidligere arbeidet som juridisk saksbehandler, førstekonsulent og fagsjef/rådgiver i daværende Forsvarets bygningstjeneste (FBT). I perioden 1999 - 2004 har han innehatt stillinger som seniorkonsulent og -rådgiver i ulike prosjekt innen Grunn- og rettighetsvern og Plan, miljø og eiendom i Forsvarsbygg Utbyggingsprosjekt. Den siste perioden før han ble direktør i Skifte Eiendom, var Jensen direktør i Forsvarsbygg Utbyggingsprosjekt Østerdalen.

Direktør Forsvarsbygg Rådgivning

Ragnar Bjørgaas

Ragnar Bjørgaas er utdannet ved Sjøkrigsskolen, Sjøforsvarets stabsskole og fortifikasjonslinjen ved Militärhögskolan i Stockholm. Fra 1990 til 2000 arbeidet han i Forsvarets bygningstjeneste (FBT) i ulike stillinger på fortifikasjonssiden, blant annet med overordnet ansvar for forsknings- og utviklingsvirksomhet (FoU). I perioden 2000 - 2002 arbeidet Bjørgaas som kommandørkaptein ved Forsvarshögskolan i Stockholm med ansvar for omlegging av skolens utdanningsprogram knyttet til beskyttelse og overlevelse i framtidens stridsmiljø.

Direktør nasjonale Festningsverk

Kristen Grieg Bjerke

Kristen Grieg Bjerke er utdannet sivilarkitekt og byplanlegger. Han har jobbet i Miljøvern- og utviklingsdepartementet i Edinburgh, hvor han blant annet var engasjert i større kulturvern- og rehabiliteringsprosjekter. Han har jobbet som arkitekt og reguleringsjef i Ski kommune før han gikk over som daglig leder i arkitektkontoret Platou Arkitekter og i eget firma, ArkiForum. Fra 1998 overtok han som generalsekretær i Fortidsminneforeningen, med spesielt ansvar for forvaltningen og utviklingen av en rekke sentrale kulturminner, blant disse 8 stavkirker. Kristen Grieg Bjerke startet som sjef for Nasjonale Festningsverk i 2003.

Direktør Fellestjenester (fung.)

Jack Ketil Holm

Jack Ketil Holm er utdannet Bachelor of Science in Business Administration ved California State University, Sacramento. Han kom til Forsvarsbygg mai 2002, og kom fra kontorsjefstilling i skoleetaten i Ringsaker kommune. Han ble da tilsatt som distriktssjef Fellestjenester Hamar, deretter som leder Regnskapstjenester, inntil han overtok som leder av Fellestjenester høsten 2005.

Økonomidirektør

Ronny Wiker

Ronny Wiker er siviløkonom fra Norges Handelshøgskole med videreutdanning innen ledelse, logistikk og strategi fra BI/NHH. Han har bakgrunn fra økonomilederjobber i Prior, Felleskjøpet og Statnett. Wiker begynte i Forsvarsbygg i april 2006.

Direktør Strategi og utvikling

Steinar Lie

Steinar Lie er utdannet statsviter fra Universitetet i Oslo. Han har erfaringer fra Televerket/Telenor i perioden 1985-1997 der han arbeidet i ledende posisjoner med omstillingen fra forvaltningsetat til konkurranseutsatt bedrift. I 1991-1992 var han ansatt i Arbeids- og administrasjonsdepartementet der han arbeidet med etatsstyring og virksomhetsplanlegging. Fra 1997 til han tiltrådte sin stilling i Forsvarsbygg i 2003 var han konsulent i Hartmark Consulting, med omstilling av større offentlige virksomheter som sitt område.

Kommunikasjonsdirektør

Nina Eidem

Nina Eidem har en bred kommunikasjonsfaglig bakgrunn og kommer fra stillingen som kommunikasjonssjef i Skifte Eiendom. Eidem overtok ansvaret som Forsvarsbyggs kommunikasjonsdirektør desember 2005. Før det har Eidem 10 års erfaring som kommunikasjonsrådgiver i både Burson- Marsteller og Geelmuyden Kiese. I perioden 1994 - 1998 arbeidet hun i NRK 1, og som redaktør i NRK To. Under OL på Lillehammer var Eidem leder for produksjonsselskapet som gjennomførte den Olympiske Kulturfestival. Eidem har også arbeidet som prosjektleder innenfor utstillinger og events.

Direktør Internkontroll

Dag Westby

Dag Westby er utdannet jurist fra Universitetet i Bergen. Han har tidligere arbeidet tre år som lensmannsbetjent i ulike deler av landet, jobbet som jurist i daværende Forsvarets bygningstjeneste (FBT), og har i perioden 1989-1995 forskjellige stillinger innenfor tjenestefeltet eiendommer, bygninger og anlegg. Han arbeidet som juridisk rådgiver i FRG-prosjektet, og senere utviklet han juridisk seksjon i FBT til å kunne utøve advokatvirksomhet. Han overtok ledelsen av prosjekt Regionfelt Østlandet våren 2000, og har fra sommeren 2001 vært prosjektdirektør i Forsvarsbygg Utbyggingsprosjektet, Østerdalen, før han ble direktør i konsernledelsen i Forsvarsbygg i 2004.

Måloppnåelse

Forsvarsdepartementets iverksettelsesbrev (IVB) for 2005 konkretiserer mål og resultatkrav for Forsvarsbygg. Denne artikkelen angir i hvilken grad Forsvarsbygg har klart å etterkomme kravene. Måloppnåelse på miljøområdet er dekket i miljørapporten.

Sikre effektiv utøvelse av departementets eieransvar

I 2005 ble det brukt 60 kroner per kvadratmeter til vedlikehold og eierstyrt utvikling (lov- og forskriftsmessig utvikling), mot et krav i IVB 2005 på 78 kroner. Det lave forbruket skyldes at 50 millioner kroner, midler som i hovedsak var satt av til vedlikehold, ble brukt til å fylle opp igjen reguleringsfondet.

Det er gjennomført tilstandskontroll på i overkant av én millioner kvadratmeter bygningsmasse, noe over kravet i IVB 2005. Gjennomført kontroll er mer detaljert enn de tidligere kontrollene i 1999 og 2004. Dette gjør sammenligning vanskelig. Kontrollen i 2005 gir et riktigere bilde av etterslepet, og viser bedring i forhold til 2004, men en liten nedgang i forhold til 1999.

Gjennomsnittelig oppgraderingskostnad for den analyserte bygningsmassen er beregnet til 660 kroner per kvadratmeter.

Gjennom konkurransedyktige leveranser å bidra til eiendom, bygg og anlegg som gir effekt i form av et mer relevant og anvendbart forsvar

Forsvarssektorens kostnader til eiendom, bygg og anlegg utgjorde i 2005 en beregnet andel på 11,5 prosent av sektorens totale økonomiske ramme. Andelen inkluderer brukerstyrt utvikling som er bestilt gjennom Forsvarsbygg.

Konkurransedyktige husleiepriser og driftskostnader

Med en gjennomsnittelig husleie på 182 kroner per kvadratmeter overholdt Forsvarsbygg rammen som var satt i IVB for husleiepriser for 2005.

Dagens husleiemodell er basert på nøkkeltall ut fra beregnede gjennomsnittskostnader for forskjellige byggtyper, med lik pris for samme byggtipe uansett geografisk plassering og kvalitet. Forsvarsbygg har som mål å gå vekk fra nøkkeltall, og vil fra 2007 innføre differensiert husleie basert på byggets reelle tilstand og faktiske kostnader ved drift, vedlikehold og utvikling. Dette vil gi en riktigere og mer "rettferdig" leie.

Kostnader til renhold var i 2005 gjennomsnittlig 138 kroner per kvadratmeter. Dette innenfor rammene gitt i IVB 2005.

Redusere kostnadene ved investering i nye eiendommer, bygg og anlegg.

Konkurransedyktige kostnader ved investeringer

Utbyggingsoppgavene ble i 2005 gjennomført med godt resultat og god kvalitet. Forsvarsbygg er pålagt å bidra til å redusere investeringskostnadene med 200 millioner kroner i perioden 2005-2009 i forholdt til kostnadsnivået i 2004. De største bidragene for å oppnå målet er reduksjon av kostnadene ved prosjektledelse og prosjektadministrasjon, og økt arealeffektivitet for nye prosjekter. Resultatene i 2005 er tilfredsstillende i forhold til kravene.

Forsvarsbygg vil imidlertid være varsom med å senke ambisjonsnivået for egen oppfølging av prosjektene ytterligere. Dette ville kunne svekke både kvalitet og sikkerhet.

Optimalisert avhending av eiendom, bygg og anlegg

Styringsparameter for arealreduksjon er fulgt opp gjennom hele 2005. Resultatet er 475 081 kvadratmeter registrert avhendet i Helhetlig eiendomsregister. Våren 2005 var prognosen 510 000 kvadratmeter, som ble styringsmålet for 2005. I tillegg til avhendet areal registrert i Helhetlig eiendomsregister var det ved årsskiftet inngått kontrakter om avhending av ytterligere 103 000 kvadratmeter.

Målkravet "Netto kontant resultat" var 402 millioner kroner, endelig resultat ble 406 millioner kroner.

Mer effektiv administrasjon og støttefunksjoner

Det ble i gjennomsnitt brukt 36 kroner per kvadratmeter til forvaltning, et beløp som er i samsvar med kravet i IVB 2005. Nøkkeltall for administrasjon ligger også innenfor gitte krav.

Ha hensiktsmessige virksomhets- og styringsformer

Bortsett fra Riksrevisjonens dokument 3:9 (2004-2005) "Riksrevisjonens undersøkelse av avhending av eiendom, bygg og anlegg i Forsvaret" og spesielle merknader angående salget av Lista flystasjon, har det ikke vært riksrevisjonsmerknader av betydning i 2005.

Det er ikke registrert feil i økonomisystemet Agresso, derimot ble det registrert et mindre antall feil i Helhetlig eiendomsregister, der aktivering av nybygg og innleid eiendom, bygg og anlegg er gjort for sent i forhold til Forsvarsbyggs rutiner.

Ha en personellstruktur med kompetanse tilpasset Forsvarsbyggs behov

Forsvarsbygg reduserte bemanningen med 266 årsverk i løpet av 2005. Ved årsskiftet 2005-2006 var bemanning på totalt 1249 årsverk, fordelt på i alt 1328 medarbeidere. Av disse var 103 midlertidig ansatt. Bemanningen var godt innenfor kravet om maksimalt 1320 årsverk ved utgangen av 2005.

Av medarbeiderne var 446 renholdere og 462 ansatt innen drift og vedlikehold. Resten var teknisk, juridisk eller administrativt personell. Kjønnfordelingen totalt sett er forholdsvis god, med en kvineandel som utgjør 42,9 prosent. Innenfor ulike medarbeiderkategorier er det imidlertid store forskjeller. Av renholderne er hele 97,3 prosent kvinner, mens det blant drifts- og vedlikeholdspersonell er 95,5 prosent menn. Kvinneandelen blant ledere er på 15 prosent.

Ved utgangen på 2005 opphørte ordningen med avgangsstimulerende tiltak (AST). Totalt har Forsvarsbygg inngått i overkant av 370 avtaler innenfor ordningen, med sluttvederlag og førtidspensjonering som mest benyttede tiltak. Inngåtte avtaler innebærer at Forsvarsbygg har fremtidige forpliktelser på 170,6 millioner kroner frem til utgangen av 2011.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	Totalt
57,4	37,3	26,9	22,7	15,9	10,4	170,6

Gjennomsnittsalderen for ansatte i Forsvarsbygg har gått betydelig opp som følge av bemanningsreduksjonen, og var ved årsskiftet på 48 år. 558 ansatte er i aldersgruppen 50-59 år, mens bare 135 er 60 år eller eldre. Forsvarsbygg vil dermed ha svært liten naturlig avgang i de nærmeste årene.

Være en kundetilpasset tjenesteyter

Kundetilfredshetsundersøkelse er i forståelse med Forsvarsdepartementet ikke avholdt i 2005.

Faktureringsgraden registreres stort sett bare i forbindelse med våre rådgivningsoppdrag, og ligger på 76,2 prosent. Dette er innenfor gitte krav på 75 prosent.

Oppfølging av riksrevisjonssaker

"Handlingsplan for Riksrevisjonssaker" ble opprettet i 2004 for å forbedre rutiner og prosesser i regnskaps- og økonomiforvaltningen. Planen er i 2005 fulgt opp gjennom månedlig rapportering internt og overfor Forsvarsdepartementet. I første halvår lyktes Forsvarsbygg i å lukke eller iverksette korrigerende tiltak i de vesentligste av sakene der Riksrevisjonens hadde merknader til regnskaps- og økonomiforvaltningen for 2003. I annet halvår 2005 ble også de vesentligste sakene som medførte merknader for 2004 lukket, og ved årsskiftet gjensto ingen betydelige saker fra tidligere regnskapsår.

Av de mindre sakene som gjenstår vil oppfølgingen av riksrevisjonsmerknader knyttet til økonomistyring i 2006 bli integrert i konsernets samlede virksomhetsstyring. Dette gjelder særlig på områder der prosessene er av mer langsiktig karakter.

Styrets årsberetning

Utvikling og måloppnåelse i 2005

Forsvarsbygg ble etablert i 2002 som et forvaltningsorgan med eget styre, underlagt Forsvarsdepartementet. Hovedkontoret er i Oslo og virksomheten er spredt på flere steder i landet. Organisasjonen er, innen gitte rammebetingelser, utviklet til en komplett og profesjonell eiendomsvirksomhet for Forsvaret. Kundene har fått en mer pålitelig og konkurransedyktig leverandør av totalløsninger innen eiendommer, bygg og anlegg (EBA). I 2005 har arealbruk, husleie og driftskostnader blitt ytterligere redusert, og en har lyktes i å bringe kostnadsstrukturen mer i overensstemmelse med eierens krav om en kostnadseffektiv utvikling og ivaretagelse av eiendomsmassen. Lederfokuset er gradvis flyttet over fra å redusere og effektivisere til å utvikle bedriften kvalitetsmessig gjennom blant annet et ambisiøst lederutviklingsprogram og en strategiprosess med bred involvering fra de ansatte.

Nye bygg og anlegg er utført i henhold til oppdrag og budsjett. Forhandling om og inngåelse av ny rammeavtale med Forsvarets militære organisasjon har lagt et godt grunnlag for bedre samhandling med hovedkunden. Forsvarsbygg nådde inntektskravet ved salg av eiendommer selv om avhendet areal ble noe lavere enn kravet. Forbedrede rutiner og økt kvalitet i avhendingsprosessene er innført for å unngå negativ oppmerksomhet og begrensning i salgsfullmaktene, som preget deler av 2005. Forsvarsbygg har utvidet sitt engasjement i forbindelse med internasjonale operasjoner.

Styret mener at ledelsen og de ansatte over tid og gjennom målbevisst arbeid og organisasjonsutvikling, har gjennomført betydelig forbedring av organisasjonen, og nådd Forsvarsdepartementets vesentligste resultatkrav.

Resultatregnskapet

Forsvarsbygg avlegger to atskilte internregnskap i samsvar med god regnskapsskikk og regnskapslovens bestemmelser. I tillegg rapporteres et samlet kontantregnskap til statsregnskapet. Forvaltningsenheten (Forsvarsbygg som virksomhet) fikk et ordinært resultat på kr 57,2 millioner. I 2004 var resultatet på kr 147,5 millioner. Det ordinære resultatet for Eiendomsenheten (eiendommene Forsvarsbygg forvalter) før overføring av resultat til eier, ble kr 486,8 millioner. I 2004 var resultatet kr 412,9 millioner. De utestående fordringene overfor Forsvaret er i løpet av året nær bortfalt.

Disponering av resultat - overføring til eier

Kontantmessig resultat fra salg av eiendommer og kapitalelementet i husleien skal i henhold til krav (i parentes) i iverksettelsesbrev overføres eieren:

Driftsresultat (eks. resultat Skifte Eiendom)	kr 719,3 mill (489,0)
Resultat Skifte Eiendom (salg)	kr 405,8 mill (402,6)
Avsatt til reguleringsfond	- kr 230,3 mill (50,0)
Overføres eier	kr 894,8mill (891,6)

Personell, likestilling og arbeidsforhold

Pr. 01.01.2006 ble det utført 1249 årsverk i Forsvarsbygg, en nedgang på 266 årsverk i forhold til 31.12.2004. I all hovedsak ble nedbemanningen gjennomført uten bruk av oppsigelser. 143 årsverk (54%) sluttet som følge av avgangsstimulerende tiltak. Mange sluttet som følge av opphør av midlertidige ansettelsesforhold og noen ved tilfeldig og naturlig avgang.

Fordelingen mellom kvinner og menn er 43/57. Med en kvinneandel på bare 15% i ledelsen, er det satt i gang et mentorprogram for å få flere kvinner til å kvalifisere seg til ledende stillinger i Forsvarsbygg.

Forsvarsbygg ble en Inkluderende arbeidslivsbedrift (IA-avtalen) i 2004. Sykefraværet i 2005 ble redusert med 0,7%-poeng til 6,5%.

Det er i 2005 ikke rapportert tilfeller av yrkesrelaterte skader.

Helse, miljø og sikkerhet. Miljøledelse

Forsvarsbyggs miljøhandlingsplan er revidert og representerer en viktig milepæl i arbeidet med Forsvarsbyggs miljøprofil. HMS- og miljøledelsessystemet er forenklet med nye rutiner og sjekklister etter lovverk og krav.

Utsiktene for 2006

Utvikling av Forsvarsbygg og Forsvarets eiendommer etter gjeldende langtidsplan innebærer ytterligere effektivisering av tjenesteproduksjonen på 10% til og med 2008 og vil ytterligere forbedre Forsvarsbyggs konkurransedyktighet. En enda sterkere rasjonalisering av EBA-bruken i Forsvaret forventes også å komme i de nærmeste årene. Styret ser nå, for første gang muligheten til å redusere vedlikeholdsetterslepet og på sikt bringe det ned på et normalt nivå. Eierens krav til en kostnadseffektiv utvikling og ivaretagelse av eiendomsmassen vil dermed nås på en enda bedre måte. Tiden er også inne for å utvikle bedriften Forsvarsbygg til en god, interessant og utviklende arbeidsplass med kompetente og innsatsvillige medarbeidere.

Oslo, den 13. februar 2006

Åge Danielsen (styreleder)

Gunn Ovesen

Siri Hunnes Blakstad

Inge Nidar Dolve

Randi Jørgensen

Alf Kaspersen

Finn Øyvind Langfjell

Svein Erik Lysgaard

Eli Anne Østengen

Frode Sjursen (administrerende direktør)

[Les mer om styremedlemmene her.](#)

Adm. direktør har ordet

- Til beste for Forsvaret

Forsvarsbyggs leveranser til Forsvaret blir stadig bedre. I 2005 leverte vi viktige bidrag til å skape resultater for våre militære kunder. Samtidig oppnådde Forsvarsbygg gode resultater også for egen del, enkelte omdømmemessige utfordringer til tross.

Administrerende direktør Frode Sjørus.

I 2005 har Forsvarsbygg konsentrert seg om å løse Forsvarets behov for eiendom, bygg og anlegg på en måte som bidrar mest mulig effektivt i omstillings- og effektiviseringsprosessen som Forsvaret er inne i. Vi har gjennomført en rekke interne forbedringer, vi har skjerpet vårt kundefokus ytterligere, økt kostnadsbevisstheten og fortsatt arbeidet med å heve kvaliteten i våre leveranser. Slik har vi vist at Forsvarsbygg er en profesjonell eiendomsforvalter som leverer verdifulle bidrag til at Forsvaret når sine mål.

Jeg vil oppsummere 2005 som året der Forsvarsbygg:

- hevet kvaliteten på leveranser og prosesser ytterligere
- økte styringen av økonomi og leveranser
- forbedret dialogen med Forsvaret og andre samarbeidspartnere
- videreutviklet kompetansen for å fortsatt kunne være en god rådgiver for Forsvaret i eiendomsfaglige spørsmål
- fokuserte sterkere på samfunnsansvaret som følger av rollen som forvalter av Forsvarets eiendommer og bidragsyter til moderniseringen av Forsvaret
- utviklet et sunnere arbeidsmiljø med lavere sykefravær, og forsterket satsingen på å få frem kvinnelige talenter og ledere

Vi skal utøve ansvarlighet i alt vi gjør

Forsvarsbygg er en landsomfattende forvalter av offentlige verdier, og er avhengig av tillit til at vi opptrer som ansvarlig samfunnsaktør. Riksrevisjonens merknader sammen med Stortingets og mediernes fokus har ført til at vi har innført nye rutiner og bedre kvalitetssikring i avhendingssaker.

I 2005 har vi lagt stor vekt på å forbedre dialogen og innføre nye prosesser i forhold til offentlige instanser med interesser i avhendingssaker, blant annet gjennom et tett samarbeid med fylkeskommuner, kommuner og Direktoratet for Naturforvaltning.

Krevende bygningsmasse

Forsvarsbygg forvalter en stor og krevende eiendomsportefølje. Til enhver tid vil det være bygninger i alle tilstandsgrader: Noen er helt nye, mens andre har utspilt sin rolle eller er kommet til et punkt der de er modne for rehabilitering. Et av Forsvarsbyggs viktigste organisatoriske grep i 2005 var å opprette forretningsområdet Forsvarsbygg

Eiendom, som skal sikre at vi til enhver tid kan tilby våre militære kunder en velfungerende og kostnadseffektiv bygningsmasse tilpasset skiftende behov. Å prioritere de riktige byggene, prosjektene og investeringene gjøres i et tett samarbeid med Forsvaret.

Nye markeder utenfor landets grenser

I 2005 har Forsvarsbygg nedlagt et omfattende arbeid i å styrke organisasjonens evne til å støtte Forsvaret også utenfor Norges grenser. Blant annet signerte vårt kontor for internasjonale operasjoner en kontrakt med NATOs logistikkorganisasjon NAMSA, der oppdraget er å utføre ingeniørtjenester ved utbyggingen av flyplassen i Herat i Afghanistan.

Dette er et oppdrag som viser at Forsvarsbygg har tillit når det gjelder evnen til å utnytte høyt utviklet kompetanse på en ny arena. Prosjektet vil gi oss verdifull erfaring, og bidrar til at vi utvikler oss ytterligere.

Forandring er viktig og nødvendig

Forandring har sine omkostninger. Nye prosesser, endringer i oppgaver, ansvar funksjoner fører til at medarbeidere blir overtallige og må slutte. Vi har vært svært opptatt av å legge til rette for at dette skal kunne skje på best mulig måte, og Forsvarsbygg gikk inn i 2006 med en trimmet organisasjon som står i forhold til kravene som kunde og eier setter til virksomheten.

På god vei til å bli en konkurransedyktig aktør

Vi er stolte over å ha kommet langt i å utvikle Forsvarsbygg til en moderne og profesjonell eiendomsaktør. Med basis i kundens behov vil vi forsette å videreutvikle og foredle virksomheten. Vårt mål er å bli en konkurransedyktig virksomhet på linje med de beste i bransjen - og vi er på god vei.

Forretningsområdene

Forsvarsbygg Eiendom Sikrer riktig bygningssmasse

for Forsvaret

I 2005 ble Forsvarsbygg Eiendom opprettet som et nytt forretningsområde i Forsvarsbygg. Oppgaven er å utøve Forsvarsdepartementets eieransvar for eiendommer, bygg og anlegg, og å sørge for at Forsvaret til enhver tid har tilgang til en velfungerende og kostnadseffektiv bygningssmasse.

»[Les mer...](#)

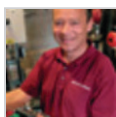

Forsvarsbygg Utvikling Smarte byggeløsninger

for fremtidens Forsvar

Forsvarsbygg Utvikling støtter Forsvarets operative virksomhet ved å levere et godt arbeids- og bomiljø for ansatte i Forsvaret gjennom effektive leirstrukturer og smarte byggeløsninger for fremtidens Forsvar.

»[Les mer...](#)

Forsvarsbygg Utleie

Forsvarsbygg Utleie er totalleverandør av utleie- og eiendomstjenester til Forsvaret, og har som viktigste oppgave å bidra til reduserte kostnader for Forsvarsbyggs kunder.

»[Les mer...](#)

Skifte Eiendom

Moderniseringen av Forsvaret betyr redusert behov for eiendom, bygg og anlegg (EBA). Skifte Eiendom er det forretningsområdet i Forsvarsbygg som har ansvaret for å avhende EBA Forsvaret ikke lenger har behov for. Slik spares unødvendige eiendomskostnader, samtidig som det genereres salgsinntekter som går direkte til moderniseringen av Forsvaret.

»[Les mer...](#)

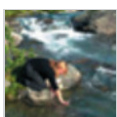

Nasjonale

Festningsverk

Nasjonale Festningsverk skal bringe festningene inn i en ny tid og bevare deres egenart og historie gjennom å utvikle festningene til attraktive arenaer for kultur, næringsliv og opplevelser.

»[Les mer...](#)

Forsvarsbygg Rådgivning

Forsvarsbygg Rådgivning har utvikla eit unikt rådgivarmiljø med spisskompetanse innanfor forsvarsspesifikke egedommar, bygg og anlegg (EBA) og med nedslagsfelt innanfor heile totalforsvarssektoren.

»[Les mer...](#)

Forsvarsbygg Eiendom

Sikrer riktig bygningsmasse for Forsvaret

I 2005 ble Forsvarsbygg Eiendom opprettet som et nytt forretningsområde i Forsvarsbygg. Oppgaven er å utøve Forsvarsdepartementets eieransvar for eiendommer, bygg og anlegg, og å sørge for at Forsvaret til enhver tid har tilgang til en velfungerende og kostnadseffektiv bygningsmasse.

Forsvarsbygg Eiendom skal utøve Forsvarsdepartementets eierrolle for eiendommer, bygg og anlegg på en måte som tilfredsstiller Forsvarets langsiktige brukerkrav til fleksibilitet, relevans og kostnadseffektivitet. Enheten skal gi vesenlige bidrag til at eiendommene opprettholder teknisk verdi og se til at eiendommenes balanseverdi utvikles positivt. Dette betyr at Forsvarsbygg Eiendom skal ha en overordnet, strategisk og koordinerende rolle, og ikke ha et daglig operativt ansvar for løpende oppgaver.

Forsvarsbygg Eiendom ledes av direktør Hilde Barstad og er en liten, strategisk enhet på totalt fire medarbeidere.

Forsvarsbygg Eiendom skal sikre både riktig bygningsmasse og eiendomsverdiene for Forsvaret.

Forsvarsbygg Utvikling

Smarte byggeløsninger for fremtidens Forsvar

Forsvarsbygg Utvikling støtter Forsvarets operative virksomhet ved å levere et godt arbeids- og bomiljø for ansatte i Forsvaret gjennom effektive leirstrukturer og smarte byggeløsninger for fremtidens Forsvar.

Forsvarsbygg Utvikling leverer effektive leirstrukturer som gir Forsvaret en betydelig arealreduksjon, mindre husleie og lavere driftskostnader. Smarte byggeløsninger bidrar til lavere levetidskostnader og økt levetid på Forsvarets materiell. Dette frigir ressurser som i stedet kan benyttes til den operative kjernevirksomheten.

- I vårt arbeid søker vi også å etablere trivelige arbeids- og bomiljøer for de ansatte, noe som igjen skaper trivsel, motivasjon og rekruttering, sier direktør Olaf Dobloug.

Nærhet til kunden

Virksomheten er organisert etter kundens behov med tilstedeværelse i alle Forsvarets kraftsamlingsområder.

- Forsvarsbygg Utviklings arbeid er basert på en nær dialog med kunden og tverrfaglig teamjobbing. Engasjement hos våre medarbeidere er høyt. Vår styrke er bidrag i helhetlig planlegging, alternativstudier, prosjektutvikling og anskaffelser, sier direktør Olaf Dobloug.

Kunnskapsoverføring til lokalsamfunn

Forsvarsbygg Utvikling bidrar til store positive ringvirkninger gjennom oppdrag til lokal bygg- og anleggsbransje. Dette skaper et betydelig antall arbeidsplasser og gir viktig kunnskapsoverføring til små og store lokalsamfunn.

Omsetning

NØKKELTALL	2005	2004	2003	2002
Sum omsetning	1 502	2 030	2 702	2 460

Alle beløp i millioner kroner.

Miljøtiltak for en hel by

I Bodø var forlengelsen av rullebane ut mot havet et av de største miljøtiltakene Forsvaret gjennomførte i 2005. Å flytte jagerflyene vestover mot havet har ført til redusert støy for de fleste innbyggerne i Bodø.

»[Les mer...](#)

Miljøtiltak for en hel by

I Bodø var forlengelsen av rullebane ut mot havet et av de største miljøtiltakene Forsvaret gjennomførte i 2005. Å flytte jagerflyene vestover mot havet har ført til redusert støy for de fleste innbyggerne i Bodø.

Rullebanen i Bodø er forlenget med 600 meter i vest, slik at jagerfly kan starte 600 meter lenger mot vest enn tidligere. Dette betyr at jagerflyene kan svinge sørøver tidligere og dermed flyttes støykilden bort fra bebygde områder.

- Løsningen med å forlenge rullebanen er et miljøtiltak som kommer stort sett alle beboeren til gode. I planleggingsprosessen kom vi fram til at ved å forlenge rullebanen ville vi skape miljøfordeler for hele byen og ikke bare for dem som var mest berørt. Dette har gjort at det ikke har vært nødvendig å støyisolere så mange boliger som først antatt og dermed har vi redusert ulempen ved byggearbeider i og på boligene til folk. Dette har igjen gitt betydelig reduksjon i prosjektkostnadene. Større miljøgevinst for færre penger, forteller prosjektsjef Geir-Tony Andreassen i Forsvarsbygg Utvikling Nord.

- Prosjektet er unikt. Vi har samarbeidet i nær dialog med Bodø kommune, Nordland fylkeskommune, Forsvaret, Forsvarsdepartementet, entreprenører og Avinor. I tillegg har vi benyttet oss av forskningsmiljøet med Sintef og Norsk Geotekniske Institutt, sier prosjektsjef Geir-Tony Andreassen. Han legger til at Forsvarsbygg også har tatt lærdom av internasjonale støyprosjekter i blant annet Sverige.

Forsvarsbygg er nå halvveis i støyisoleringen av boliger. Til nå er det gjennomført støyisolering på 55 av 115 boliger. I forkant av dette arbeidet har ca 1600 boliger fått kartlagt innendørs støynivå.

Fakta:

- I 1997 fastsatte Miljøverndepartementet forskriften om grenseverdier for lokal luftforurensning og støy. Forskriften pålegger eiere av blant annet veier, jernbane og flyplasser å kartlegge miljøtilstanden og gjennomføre tiltak i de områdene der grenseverdiene overskrides.
- Støyprosjektet i Bodø har som målsetning å oppfylle kravene i Grenseverdiforskriften. Dette innebærer støyisolering av til sammen 115 boliger og leiligheter. Målsetningen er at ingen i Bodø skal ha en beregnet innvendig støynivå høyere enn 40 dBA fra flytrafikk ved utgangen av neste år.

- Rullebanen i Bodø er forlenget med 600 meter i vest, slik at jagerfly kan starte 600 meter lenger mot vest enn tidligere. Dette betyr at jageflyene kan svinge sørover tidligere og dermed flyttes støykilden bort fra bebygde områder.

Forsvarsbygg Utleie

Forsvarsbygg Utleie er totalleverandør av utleie- og eiendomstjenester til Forsvaret, og har som viktigste oppgave å dekke Forsvarets behov for eiendom, bygg og anlegg.

Forsvarsbygg Utleie er en moderne eiendomsforvalter med fokus på konkurransedyktighet innenfor følgende områder:

- Utleie av produksjonseffektive forsvarseiendommer
- Verdibevarende drift og vedlikehold
- Salg av vertskapstjenester til våre leietakere

Forsvarsbygg Utleie er totalleverandør av utleie- og eiendomstjenester til Forsvaret.

Forretningsområdet leier ut, drifter og vedlikeholder 3,8 millioner kvadratmeter bygningsareal i ca. 14 500 bygninger, og forvalter ca. 1 300 000 dekar grunnareal.

Forsvarsbygg Utleie genererer størstedelen av Forsvarsbyggs driftsinntekter, med utleie og salg av eiendomstjenester som inntektskilder. Brutto driftsinntekter var totalt 1 859 millioner kroner i 2005. Virksomheten skjer gjennom ti markedsområder, hvert av dem er en betydelig eiendomsforvalter i sitt nærområde.

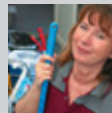
Driftstekniker Erik Bjerke leverer blant annet verdibevarende drift og vedlikehold (foto: Ove Helset).

Nedgang i Forsvarets leiekostnader

En viktig oppgave for Forsvarsbygg Utleie er å bidra til å redusere kostnadene for forretningsområdets militære kunder. Gjennom bedre arealbruk og mer effektiv drift er kostnadene redusert med 435 millioner kroner siden 2003. Forsvaret har fått gevinsten.

»[Les mer...](#)

Ny organisering tilpasset kundens behov

Forsvarsbygg Utleie er i tett dialog med sine militære kunder for å sikre at organiseringen møter deres behov også i fremtiden. Derfor ble det i 2005 gjennomført en omfattende omorganisering som resulterte i dagens Forsvarsbygg Utleie.

»[Les mer...](#)

Fire strategiske satsningsområder

For å bli en mer lønnsom leverandør til Forsvaret har Forsvarsbygg Utleie definert fire strategiske områder for utviklingen av virksomheten.

»[Les mer...](#)

Nedgang i Forsvarets leiekostnader

En viktig oppgave for Forsvarsbygg Utleie er å bidra til å redusere kostnadene for forretningsområdets militære kunder. Gjennom bedre arealbruk og mer effektiv drift er kostnadene redusert med 435 millioner kroner siden 2003. Forsvaret har fått gevinsten.

Forsvarsbygg har synliggjort de økonomiske konsekvensene av arealbruken i Forsvaret. Dette har gitt resultater: Forsvaret har redusert bygningsarealet fra 5,8 til 3,8 millioner kvadratmeter fra 2003 og frem til 1. januar 2006, noe som gir en besparelse på 279 millioner kroner. I tillegg har mer effektive arbeidsprosesser innen forvaltning, drift, vedlikehold, utvikling og renhold gitt virksomheten som drives av Forsvarsbygg Utleie en reduksjon i antall årsverk, fra 1496 i 2002 til 965 i dag. Siden 2003 har dette gitt ytterligere 156 millioner kroner i reduserte husleiekostnader for de militære kundene.

Totalt betyr dette at Forsvaret har fått redusert sine husleiekostnader med 435 millioner kroner. Kvadratmeteren som Forsvaret i 2003 betalte 217 kroner for per år, vil i 2006 koste 178 kroner - en reduksjon på 18 prosent.

Leiekostnader er kuttet ved blant annet hjelp av mer effektiv drift (foto: Ove Helset).

Ny organisering tilpasset kundens behov

Forsvarsbygg Utleie er i tett dialog med sine militære kunder for å sikre at organiseringen møter deres behov også i fremtiden. Derfor ble det i 2005 gjennomført en omfattende omorganisering som resulterte i dagens Forsvarsbygg Utleie.

Før 1995 var det rundt 300 enheter som forvaltet eiendom, bygg og anlegg innenfor Forsvaret. I 1995 ble disse slått sammen til 47 lokale forvaltningsmyndigheter (LFMer). Ved opprettelsen av Forsvarsbygg i 2002 ble de 47 LFMene omgjort til 21 markedsområder fordelt på fire markedsdistrikter.

I 2005 etablerte Forsvarsbygg Utleie en ny og kundedrevet organisasjon, tilpasset de militære kundenes planer og behov for leiearealer og eiendomstjenester i fremtiden. Fra 1. januar 2006 er forretningsområdet organisert i ti markedsområder og de to landsdekkende resultatområdene Utleietjenester og Eiendomstjenester.

- Resultatområdet *Utleietjenester* er ansvarlig for utleie på landsbasis. Den landsdekkende kundekontakten på grenstabsnivå håndteres gjennom Forsvarsbygg Utleies porteføljeforvaltere.
- Resultatområdet *Eiendomstjenester* har et landsdekkende ansvar for drift, vedlikehold, utleie og service (DVUS), og sørger for at Forsvarsbygg har enhetlige systemer, metoder og rutiner for å utføre dette.
- Hvert av de *ti markedsområdene* er ansvarlig for gjennomføring av virksomheten innenfor utleie, drift, vedlikehold og renhold av eiendommer innen sitt geografiske område.

Anveig Pettersen jobber i MO Oslo, et av de 10 markedsområdene (foto: Ove Helset).

Fire strategiske satsningsområder

For å bli en mer lønnsom leverandør til Forsvaret har Forsvarsbygg Utleie definert fire strategiske områder for utviklingen av virksomheten.

De fire områdene har fått betegnelsene Kunde- og markedsorientere, Forenkle og standardisere, Produktifisere og Utvikle allianser.

Kunde- og markedsorientere

Forsvarsbygg Utleie opprettet i 2005 et landsdekkende kundesenter for de militære kundene. Kundesenteret bidrar til bedre service og en mer kostnadseffektiv behandling av innmeldte behov. Forretningsområdet vil i 2006 etablere et moderne servicetorg på internett for ytterligere å øke tilgjengelighet og service for militære kunder over hele landet.

Forsvarsbygg Utleie vil i 2006 innføre service- og leveranseavtaler for utleie- og eiendomstjenestene, og dessuten gjennomføre månedlige servicemålinger. Dette skal bidra til at Forsvarsbygg Utleie innfrir avtalte forventninger til rask service og konkurransedyktige kostnader.

Forsvarsbygg Utleie har startet arbeidet med å innføre en ny leiemodell i Forsvaret fra 2007. Dagens husleiemodell er basert på en beregning av gjennomsnittskostnader for ulike byggtyper (nøkkeltall). Det betyr lik pris for samme byggtipe uansett geografisk plassering og kvalitet på byggene.

Den nye differensierte leiemodellen baseres derimot på byggets reelle tilstand, samt behov for drift, vedlikehold og utvikling. Dermed reflekteres de faktiske kostnadene, og det legges et grunnlag for en riktigere og mer "rettferdig" fordeling av leien.

Forenkle og standardisere

Innføringen av en landsdekkende ordreprosess var en milepæl i å forenkle og standardisere virksomheten i Forsvarsbygg Utleier. Alle bestillinger og ordre fra kundene håndteres nå målbart og effektivt etter samme mønster.

Det ble i 2005 innført felles innkjøpssystem og innkjøpsrutiner for å profesjonalisere innkjøpsfunksjonen. Dette gir bedre utnyttelse av stordriftsfordeler, færre leverandører, standardisering av produkter og en forenklet bestillingsfunksjon.

Forsvarsbygg Utleie har arbeidet med å innføre beste praksis for de ulike arbeidsprosessene. Innføring av Beste praksis renhold har vært en suksess, og har gitt kundene betydelig rimeligere og mer miljøvennlig renhold. I 2006 skal det utvikles tilsvarende beste praksis innen drift og vedlikehold.

Produktifisere

Kundene skal oppleve at utleie- og eiendomstjenestene leveres med lik kvalitet over hele landet. Derfor startet Forsvarsbygg Utleie i 2005 arbeidet med å standardisere

Forsvarsbygg Utleie satser på blant annet kunde- og markedsorientering (foto: Ove Helset).

og produktifisere tjenestene, med et tjenestespekter tilpasset kundenes behov. Målet er å skape en landsomfattende identitet og entydige forventninger til hvordan tjenestene skal utføres.

I 2006 vil Forsvarsbygg Utleie også prissette tjenestene på en måte som gjør at kundene kan sammenligne med andre aktører. Slik synliggjøres konkurransevnen for forretningsområdets tjenester, og man får et grunnlag for sammen med kunden å vurdere avvikling av ulønnsomme tjenester og tilbud.

Utvikle allianser

For å kunne levere det kundene etterspør må Forsvarsbygg Utleie inngå samarbeidsavtaler med andre aktører. Flere slike samarbeidsavtaler kom på plass i 2005, og forretningsområdet vil i 2006 ytterligere styrke og supplere tilbudet der det selv ikke er konkurransedyktig. Målet er at Forsvarsbygg Utleie skal være en foretrukket leverandør av tjenester innenfor eiendom, bygg og anlegg til Forsvaret, og i stand til å tilby kundene alle de tjenestene kundene melder behov for.

Skifte Eiendom

Moderniseringen av Forsvaret betyr redusert behov for eiendom, bygg og anlegg (EBA). Skifte Eiendom er det forretningsområdet i Forsvarsbygg som har ansvaret for å avhende EBA Forsvaret ikke lenger har behov for. Slik spares unødvendige eiendomskostnader, samtidig som det genereres salgsinntekter som går direkte til moderniseringen av Forsvaret.

Skifte Eiendoms oppgave er å tilrettelegge eiendommene for sivil bruk, sikre miljøopprydding og gjennomføre hele prosessen frem til ny eier har overtatt. I spesielle tilfeller er det nødvendig å rive bygg eller anlegg, enten fordi sivil bruk er uaktuell, eller for å gjøre plass for nye og mer moderne bygninger. Skifte Eiendom har ansvaret for hele riveprosessen og legger da spesiell vekt på miljømessig behandling av bygningsavfallet.

Budsjettkravet nådd

Skifte Eiendom nådde Stortingets budsjettkrav for 2005 på 402 millioner kroner. Endelig netto kontantresultat for året var 405,9 millioner kroner. Totalt ble det avhendet 475 000 kvadratmeter bygningsmasse, som er noe under målet på 510 000 kvadratmeter. Primært skyldtes dette at gjennomføringen av riveprosjekter på ca. 10 000 kvadratmeter ble utsatt til 2006, mens avklaringsbehov medførte at salget av den 25 000 kvadratmeter store eiendommen Elvenes i Salangen kommune først kan slutføres i 2006. Totalt ble det i løpet av året avhendet 274 prosjekter. Det ble solgt 174 boliger. (I noen tilfeller utgjør et prosjekt flere boliger.)

Revet areal utgjorde ca. 6 prosent av totalt avhendet areal. Så langt det er mulig, ønsker Skifte Eiendom gjenbruk og ny virksomhet i eiendommene. Dette har dobbelt miljøeffekt: Man unngår miljøbelastningene fra store mengder bygningsavfall ved riving, samtidig som gjenbruk betyr sparte ressurser i forhold til å bygge nytt.

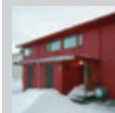
Ved inngangen til 2006 var det inngått kontrakter om salg av 100 000 kvadratmeter eiendom hvor overdragelsen blir gjennomført innen årets utgang.

Haslemoen leir ble overtatt av Våler kommune, Solør.

Forkjøpsrett for kommuner

På bakgrunn av det såkalte "Bolærne-vedtaket" i Stortinget i 2004, ble det i 2005 innført nye retningslinjer som gir kommuner og fylkeskommuner forkjøpsrett til forsvarseiendommer før de legges ut i markedet. Det er også innført rutiner som skal sikre at allmennhetens behov for friluftsliv blir ivaretatt når egnede arealer skal selges. Dette har gitt Skifte Eiendom mer forutsigbare

Endrede fullmakter - bedre kvalitetssikring

Avhending av statlig eiendom kom i offentlighetens søkelys i første halvår av 2005. Riksrevisjonen gjennomgikk Skifte Eiendoms virksomhet generelt og salget av Lista flystasjon spesielt. Det ble stilt spørsmålstegn ved flere forhold som fikk stor oppmerksomhet både politisk og i mediene.

»Les mer...

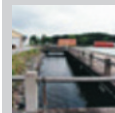

Splittflagget firt for siste gang

Forsvaret tok en vemodig avskjed med Lahaugmoen 1.

juli 2005. Men nå er leiren igjen full av liv. Nye eiere har overtatt, og nye aktiviteter er på plass.

»Les mer...

Flyttevask i skjærgården

Innbyggerne i Kristiansand får en rengjort og

forurensningsfri skjærgårdsideyll i Marvika. Svabergene er allerede rensset, og i 2006 står havbunnen for tur.

»Les mer...

rammebetingelser, mens interessen fra offentlige kjøpere er blitt større.

I samarbeid med Kommunenes Sentralforbund og Norges Takseringsforbund ble det i løpet av året innført rutiner som innebærer at en takstnemnd sikrer en uavhengig verdifastsettelse av eiendommer som selges til kommuner eller fylkeskommuner.

Totalt ble 25 eiendommer til en verdi av 123 millioner kroner solgt til offentlige kjøpere i 2005. Skifte Eiendom stiller seg positivt til at offentlige interesser blir ivaretatt på denne måten, og kan ikke se at dette har gått på bekostning av inntekspotensialet.

Ny direktør

Roger Jenssen overtok som direktør for Skifte Eiendom i april 2005 etter Sverre Tiltnes. I løpet av året har Skifte Eiendom vært gjennom en omfattende prosess for å analysere organisasjonen og finne forbedringspotensial. Denne prosessen fortsetter inn i 2006, blant annet med gjennomføring av forbedringene.

Endrede fullmakter - bedre kvalitetssikring

Avhending av statlig eiendom kom i offentlighetens søkelys i første halvår av 2005. Riksrevisjonen gjennomgikk Skifte Eiendoms virksomhet generelt og salget av Lista flystasjon spesielt. Det ble stilt spørsmålsteget ved flere forhold som fikk stor oppmerksomhet både politisk og i mediene.

Skifte Eiendom tar Riksrevisjonens vurderinger og konklusjoner svært alvorlig, og har iverksatt flere tiltak for å bedre kvaliteten i avhendingsprosessene.

Ved behandlingen av Riksrevisjonens rapporter vedtok Stortinget i juni 2005 å trekke tilbake Forsvarsdepartementets fullmakt til å selge forsvarseiendommer til private kjøpere. Alle slike salg ble i resten av 2005 fremlagt for Kongen i statsråd for godkjenning før de kunne slutføres.

På bakgrunn av dette ble det i samarbeid med Forsvarsdepartementet innført omfattende rutiner for kvalitetssikring. I tråd med disse rutinene, ble 104 salg fremlagt for godkjenning av Kongen i statsråd. Dette arbeidet har vært krevende for hele organisasjonen, men gode kontrollrutiner medførte at ingen av salgene ble underkjent.

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet vedtok Stortinget å gjeninnføre fullmaktene i 2006. Skifte Eiendom vil imidlertid utnytte de gode erfaringene med kvalitetssikringsarbeidet, og har i samarbeid med Forsvarsdepartementet og juridisk kompetansesenter i Forsvarsbygg utviklet rutiner for å videreføre dette inn i 2006.

Salget av Kryddermoen 12 A ble godkjent av Kongen i statsråd.

Splittflagget firt for siste gang

Forsvaret tok en vemodig avskjed med Lahaugmoen 1. juli 2005. Men nå er leiren igjen full av liv. Nye eiere har overtatt, og nye aktiviteter er på plass.

Over 250 år med militær historie ble avsluttet da splittflagget ble firt for siste gang på Lahaugmoen. 1. juli ble leiren formelt overlevert til Anthon B. Nilsen Eiendom, som skal forvalte arven videre.

Øvelser for politi- og brannmannskap

Før salget leide Forsvarsbygg eiendommene ut til forskjellige offentlige aktører innenfor sikkerhet, beredskap og redning. Den nye eieren har overtatt disse kontraktene, noe som bidrar til at det fortsatt er betydelig virksomhet i leiren. Politi og brannvesen bruker deler av den til øvingsformål, og Forsvaret leier midlertidig lagerplass. I tillegg leier entreprenørfirmaer med prosjekter i nærheten forlegninger til sine bygningsarbeidere.

Militært område siden 1700-tallet

Det som opprinnelig var Lahaug gård fikk militær betydning allerede på begynnelsen av 1700-tallet. Beliggenheten ved Oldtidsveien og Gamle Trondhjemsvei var strategisk, og det ble etablert både ekserserplasser og telthus. Her lå også den siste av sju varder som varslet Akershus festning om Karl den 12.s angrepsforsøk i 1716. Mot slutten av århundret hadde det Skedsmodske Dragonkompani fast tilhold på Lahaugmoen, som i tillegg til militære aktiviteter rommet gjestgiveri, poståpneri, handel og skysstasjon. Under den andre verdenskrig ble leiren underlagt det tyske flyvåpenets etterretnings- og sambandsavdeling, og ved krigens slutt var det fortsatt 3000 tyske soldater i leiren. Leiren falt imidlertid uten kamp. I 1992 var det slutt på den militære aktiviteten, etter at Forsvarets sanitet som siste bruker flyttet ut.

Under krigen hadde imidlertid tyskerne utvidet leiren i tradisjonell norsk byggestil i unik blanding med tyske bygningstradisjoner. Riksantikvaren har derfor vernet flere av bygningene som krigsminner. Også traseen for Oldtidsveien/Kongeveien gjennom leiren er vernet. Etter avhendingen av eiendommen er disse landemerkene merket og på ny tilgjengelige for publikum, og leiren er blitt et naturlig utgangspunkt for turer i Skjettensmarka.

Salgssummen for leiren ble 82 millioner kroner.

Splittflagget overrekkes kjøper.

En av garasjene i leiren.

Flyttevask i skjærgården

Innbyggerne i Kristiansand får en rengjort og forurensningsfri skjærgårdside i Marvika. Svabergene er allerede rensset, og i 2006 står havbunnen for tur.

Skifte Eiendom byttet ut 4 000 kubikkmeter jord på Marvika marinebase i 2005, og i 2006 skal sjøbunnen utenfor basen renses. Arbeidet skjer som et samarbeidsprosjekt mellom kommunen, Fylkesmannen, Kristiansand havn og de store industribedriftene i byen, og målet er å forbedre miljøet i hele Kristiansands skjærgård. Dette er et storstilt prosjekt som gir forurenserne sjansen til å rydde opp i gamle synder.

Stor jobb

Marvika, som er en nedlagt orlogsstasjon, ligger sentralt øst for Kristiansand sentrum på en stor, grønn halvøy med lang strandlinje og flotte svaberg. Halvøya er ypperlig turområde, og svabergene kan lokke mange badegjester. Men det gikk ikke an å la barn leke i strandkanten og bikiniklede innta svabergene før Skifte Eiendom hadde gjennomført en betydelig ryddejobb.

- Det er Forsvarets politikk å rydde etter seg, noe vi gjør med glede. Områdene i Marvika var preget av årevis med forsvarsvirksomhet. For 30-40 år siden brutte man store mengder kjemikalier uten å vite hvor skadelige de var når de rant ned i grunnen og videre ut i sjøen, forteller Egil Danielsen, prosjektleder i Skifte Eiendom Vest.

Nå ligger imidlertid de helseskadelige jordmassene med tungmetaller, PCB og PAH trygt forvart i et spesialdeponi.

Fjorden skal renses

Miljøgiftene som i årtier ble sluppet ut i naturen samlet seg opp i levende organismer, og i høyere konsentrasjon jo lenger opp i næringskjedene man kommer. Dette har ført til at fisk fanget i Kristiansandsfjorden er forurenset til å selges. Men snart er forhåpentligvis denne sørgelige tilstanden historie.

- Nå er områdene på land helt trygge. Der vi ikke har kunnet bytte ut jorden, hovedsakelig under bygninger, er det gjort omfattende målinger for å kontrollere at forurensningen holder seg der den er, sier Danielsen.

Opprensningen har til nå kostet 8,5 millioner kroner, og betydelige kostnader gjenstår i forbindelse med mudring og rensing av 50 000 kvadratmeter havbunn utenfor den tidligere basen.

I tillegg til friarealene skal deler av eiendommen i Marvika utvikles til boligformål. Kommunen har også planer om et nytt fotballstadion for Kristiansands stolthet, Start.

Marvika - en skjærgårdside

Nasjonale Festningsverk

Nasjonale Festningsverk skal bringe festningene inn i en ny tid og bevare deres egenart og historie gjennom å utvikle festningene til attraktive arenaer for kultur, næringsliv og opplevelser.

2005 var et begivenhetsrikt år for Nasjonale Festningsverk. Tilbudet og aktiviteten på de forskjellige festningsverkene har aldri vært større og mer variert. Besøket på festningene var rekordstort, og undersøkelser har vist at gjestene har vært svært fornøyd.

Nasjonale Festningsverk styrket også i 2005 fagkompetansen betydelig ved at Kulturminneseksjonen i Forsvarbygg ble innlemmet i organisasjonen. Dette har gjort den til en av landets største kulturminneenheter, med et faglig eierskap til Landsverneplanen og verneplanene for hvert enkelt festningsverk.

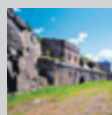
Det er en spennende og viktig oppgave Nasjonale Festningsverk har fått i oppdrag å utføre. Fagmiljøet forvalter, ivaretar og utvikler festningsverkene, militære kulturminner og arkeologiske kulturminner på Forsvarets grunn. I tillegg gir Nasjonale Festningsverk kulturminnefaglige råd og driver holdningsskapende arbeid i Forsvaret og samfunnet for øvrig. Festningsverkene skal forbli i statlig eie.

For Nasjonale Festningsverk er det også en ambisjon å bringe festningene inn i en ny tid og bevare deres egenart og historie. Dette gjøres gjennom å utvikle anleggene til attraktive og etterspurte arenaer for kultur, næring og opplevelser. Det er årlig omkring 1 250 000 besøkende, og Nasjonale Festningsverk har gjennom å legge forholdene til rette frigjort store arealer med strandsoner og andre attraktive områder for allmennheten.

Nasjonale Festningsverk skal ikke selv stå for forretningsmessig drift av tilbud og aktiviteter, men tilrettelegger for samarbeidspartnere og leietakere som ivaretar disse funksjonene. Alle leietakere eller tilbydere av aktiviteter til de nasjonale festningsverkene må fylle kravene til verdig og verdibevarende bruk.

Stortinget har i St.meld. nr 54 (1992-93) definert 14 nasjonale festningsverk med et samlet bruttoareal på i overkant av 350 000 kvadratmeter:

- Akershus festning (Oslo)
- Austrått fort (Ørland, Sør-Trøndelag)
- Bergenhus festning (Bergen, Hordaland)
- Fredrikstad festning (Fredrikstad, Østfold)
- Fredriksten festning (Halden, Østfold)
- Fredriksvern verft (Stavern, Vestfold)
- Hegra festning (Stjørdal, Nord Trøndelag)

Grensefestningene og 1905-markeringen

Som et ledd i hundreårsmarkeringen for unionsoppløsningen i 1905 iverksatte Nasjonale Festningsverk et omfattende prosjekt for å gjøre grensebefestningene tilgjengelige for publikum. En viktig del av dette arbeidet besto i å rydde, sikre og skilte områdene.

»[Les mer...](#)

Den nest best besøkte turistattraksjonen i Akershus

Oscarsborg Festning er den nest best besøkte turistattraksjonen i Akershus.

»[Les mer...](#)

- Karljohansvern verft (Horten, Vestfold)
- Kongsvinger festning (Kongsvinger, Hedmark)
- Kristiansten festning (Trondheim, Sør Trønderlag)
- Møvik fort (Kristiansand, Vest-Agder)
- Oscarsborg festning (Drøbak, Akershus)
- Trondenes fort (Harstad, Troms)
- Vardøhus festning (Vardø, Finnmark)

Grensefestningene og 1905-markeringen

Som et ledd i hundreårsmarkeringen for unionsoppløsningen i 1905 iverksatte Nasjonale Festningsverk et omfattende prosjekt for å gjøre grensebefestningene tilgjengelige for publikum. En viktig del av dette arbeidet besto i å rydde, sikre og skilte områdene.

I årene før 1905 ble det bygget en rekke stillinger og festninger langs grensen mot Sverige. De spilte en rolle i forbindelse med unionsoppløsningen, men har forlenget utspilt sin militære rolle. I dag er de fleste av anleggene fredet, og forvaltes av Nasjonale Festningsverk - som samarbeider med kommuner og lokale lag og foreninger for å sikre at anleggene fortsatt holdes i hevd.

De fleste grensebefestningene ligger i Østfold, men også Akershus, Hedmark og Trøndelag har slike festninger. Grensebefestningene har stort sett ikke vært i bruk siden 1920-tallet, selv om noen av anleggene ble benyttet under felttoget i 1940. Den 6. mai 2004 ble samtlige grensebefestninger fredet. De fleste anleggene eies av Staten ved Forsvarsdepartementet, og forvaltes av Nasjonale Festningsverk. Enkelte av dem er overdratt kommuner eller private, men alle har de stor verneverdi og utgjør spennende turmål i skog og mark.

Lokalmiljøene ved grensefestningene har alltid følt et sterkt eierskap og ansvar for anleggene, og mange frivillige har engasjert seg gjennom flere år. Østfold fylkeskommune og de fleste vertskommunene har også vist stor interesse og har samarbeidet om rydding og informasjonstavler. Likevel var det nå nødvendig med en ekstra innsats, gjennomført i nært samarbeid mellom Nasjonale Festningsverk, vertskommunene og lokale lag og foreninger. Det er inngått samarbeidsavtaler som gir kommunene adgang til å benytte anleggene mot å påta seg ettersyn og oppfølging, mens lokale lag og foreninger enkelte steder har inngått avtaler der de påtar seg vegetasjonsrydding og vedlikehold de neste 10 årene. Nasjonale Festningsverk står som ansvarlig forvalter, og bistår kommuner og frivillige i arbeidet.

Det er satt opp informasjonsskilt ved alle anleggene, og i samarbeid med INTERREG-prosjekt Kongeveien er det utgitt et [hefte](#) som presenterer samtlige anlegg.

Ravneberget Fort i Sarpsborg kommune. Fortet stod ferdig i 1910 og bestod av kanonstillinger i brønn, fjellanlegg, ammunisjonsnisjer, lagerbygninger og forlegning.

Inne i Høytorp Fort som er hovedfortet i Glommalinjen. Fortet er svært godt bevart og festningsanlegget, leiområdet og fortet utgjør et viktig militært kulturlandskap. Ligger i Eidsberg kommune.

Urskog Fort ligger i Aurskog-Høland og hadde plass til 15 kanoner, mitraljøser og nærforsvarsstillinger. Fortet viser i dag tydelig et moderne festningsanlegg anno 1905.

Langenes Brogalleri i Spydeberg kommune. Brogalleriet er delvis utsprengt med oppmurte mitraljøsestillinger som skulle beskytte jernbanebroen over Glomma.

Den nest best besøkte turistattraksjonen i Akershus

Oscarsborg Festning er den nest best besøkte turistattraksjonen i Akershus.

Bare TusenFryd har bedre besøk enn Oscarsborg sommersesongen 2005. Dette kom frem i en undersøkelse gjort Akershus Reiselivsråd.

- Dette er vi veldig stolte av sier Kristen Grieg Bjerke, direktør i Nasjonale Festningsverk. Ambisjonen har hele tiden vært å få stadig bedre besøkstall, men dette må aldri gå på bekostning av den kvaliteten vi leverer på Oscarsborg.

Også de andre festningene har opplevd et rekordbesøk i 2005. I alt har over 1,4 millioner besøkt festningene i 2005

Oscarsborg Festning.

Forsvarsbygg Rådgiving

Forsvarsbygg Rådgiving har utvikla eit unikt rådgivarmiljø med spisskompetanse innanfor forsvarsspesifikke eigedommar, bygg og anlegg (EBA) og med nedslagsfelt innanfor heile totalforsvarssektoren.

Kjerneområda er vern og sikring, ytre og indre miljø dessutan juridiske tenester. Kvaliteten i leveransane våre blei i 2005 sikra ved eigen spisskompetanse innanfor kjerneområda og gjennom nær dialog med kundar og samarbeidspartnarar.

Rådgivingsleveransar i 2005 var primært innanfor områda:

- Kartlegging, utgreiing og analyse
- Utvikling og testing
- Alternativstudiar og løysingar
- Fagleg bistand og støtte i praktisk gjennomføring
- Kurs og opplæring

Kompetansesenter Miljø

Kompetansesenter Miljø medverkar til effektive løysingar på miljøutfordringane i Forsvarsbygg og Forsvaret. Spesialkompetanse og kunnskap om Forsvarets verksemd er utgangspunkt for aktiv rådgiving innanfor naturforvaltning, grunn- og sjøforureining, støy- og luftforureining og helse, miljø og sikkerheit.

16 medarbeidarar med kompetanse på høgskule-, universitets- og doktorgradsnivå gjennomfører risikoanalyser, kartlegging, overvaking og miljøtiltak.

Kompetansesenter Beskyttelse og sikring

Kompetansesenteret har, og utviklar vidare, den kompetansen som gjer det mogleg for Forsvarets verksemd å ha tilgang på riktige løysingar for å verne infrastrukturen sin i Noreg og utanlands.

Løysingar når det gjeld vern, er fysiske, "organisatoriske" (funksjonsmessige, planmessige) og elektroniske tiltak som skal syte for at ein gitt trussel utgjør ein akseptabel risiko.

Kompetansesenter Forsking og utvikling (FoU)

Utviklar nye løysingar og metodar. Forskings- og utviklingsmiljøet i Forsvarsbygg får mykje internasjonal påskjønning for arbeidet sitt knytt til utvikling og testing av verneutstyr og ammunisjonslager.

Kompetansesenter FoU har hovudansvaret for FoU-arbeidet i Forsvarsbygg, og har i 2005 fokusert på prosjekt innanfor ammunisjonslager, terrorvern av bygningar, internasjonale operasjonar og støy frå Forsvarets aktivitetar. Kompetansesenteret støttar også Forsvaret med instrumenteringstenester i samband med forsøk og testar.

Nytt liv på Møringa i Horten

Etter å ha fungert som hoveddeponi og fyllplass for Marinen og andre lokale aktører i årtier, er nå Møringa på Karljohansvern i Horten friskmeldt. En grundig faglig utredning fra Forsvarsbyggs side reduserte kostnadene for miljøtiltakene med nesten 30 millioner kroner.

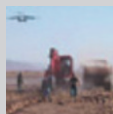
[»Les mer...](#)

Sikringshandboka

Sikringshandboka har allereie fått status som eit nasjonalt hovudverk innanfor fagområdet fysisk og elektronisk sikring, og har på kort tid blitt eit etterspurt verktøy langt utanfor Forsvarsbygg.

[»Les mer...](#)

Internasjonale operasjonar

I 2005 har Forsvarsbygg gjort eit kvantesprang framover i arbeidet med å gjere organisasjonen i stand til å støtte Forsvaret også utanfor Noregs grenser. Vi har utvikla ein innsatsplan, etablert ei styringsgruppe, etablert eit eige INTOPS-kontor og laga forslag til organisasjonsplan som vi har presentert for og diskutert med Forsvarets militære organisasjon og Forsvarsdepartementet.

[»Les mer...](#)

Feltlager for ammunisjon

I internasjonale operasjonar må ofte små ammunisjonslager plasserast inne i leiområde der det kan vere vanskeleg å oppfylle krava til sikringsavstandar rundt lageret. I samarbeid med Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) har Forsvarsbygg utvikla eit lagringskonsept basert på containerar med ein takkonstruksjon dekt med jord.

[»Les mer...](#)

Juridisk kompetansesenter

Juridisk kompetansesenter arbeider landsdekkjande med kontor i Oslo og Harstad. Størsteparten av oppdraga i året som gjekk, har vore juridisk rådgiving internt i Forsvarsbygg.

Ein annan viktig del av oppdraga til kompetansesenteret i 2005 var behandling av klagesaker reiste for Klagenemnda for offentlege innkjøp (KOFA) og bistand til Forsvarsdepartementet og Regjeringsadvokaten i rettslege prosessar.

Kompetansesenteret har også halde kurs i entrepriserett og offentlege innkjøp i tillegg til enkelte spesialkurs.

Nytt liv på Møringa i Horten

Etter å ha fungert som hoveddeponi og fyllplass for Marinen og andre lokale aktører i årtier, er nå Møringa på Karljohansvern i Horten friskmeldt. En grundig faglig utredning fra Forsvarsbyggs side reduserte kostnadene for miljøtiltakene med nesten 30 millioner kroner.

Det 40 dekar store området ytterst ute på Karljohansvern er nå dekket av 10 000 kubikkmeter ren fyllmasse. Prislapp: ca. 4,5 millioner kroner.

Tiltakene ble satt i gang etter at Møringa i 2003 ble pekt ut som én av over hundre A-listelokaliteter av SFT.

- A-listingen innebar at miljøproblemene ble vurdert som store, og medførte et pålegg om avbøtende tiltak innen utgangen av 2005. Dette pålegget er det Forsvarsbygg som har forvaltet på vegne av Forsvarets militære organisasjon, forteller Harald Bjørnstad i Forsvarsbygg Rådgivning.

Modellert i tusenårsperspektiv

Møringa ligger ytterst ute på Karljohansvern i Horten, ikke langt fra Den Norske Løve, og har siden før 1900 vært hoveddeponi for Marinen og andre lokale aktører som Horten Verft - og ironisk nok SFTs oljevernavdeling, som har benyttet Møringa som fyllplass og deponi for spillolje, sveiseslagg, blåsesand og rivningsavfall. Deponeringen har skjedd ved at avfall er fylt fra land utover mot strandkanten, og deretter utover i sjøen etterhvert som områdene er blitt fylt opp.

I utgangspunktet ønsket Statens forurensningstilsyn (SFT) å grave opp og flytte deponiet, der det blant annet ligger 70 000 kilo olje, 130 000 kilo sink, 56 000 kilo kobber og 35 000 kilo bly.

- Vi gjennomførte imidlertid en såkalt "modellering" i samarbeid med Jordforsk, det vil si at vi bruker en matematisk modell og prøver fra jordsmonnet til å beregne lekkasjene i et tusenårsperspektiv. Modelleringen viste at det er minimal lekkasje fra deponiet, faktisk mindre enn fra de fleste kommunale fyllinger, forteller Bjørnstad.

Den grundige faglige dokumentasjonen viste at forurensningsproblemet kunne løses ved å dekke området med en halv meter ren masse. På bakgrunn av dette omgjorde SFT ønsket om oppgraving.

- Vi har også plastret rundt deponiet mot sjøsidene, og bygd opp sidene med stein som vi har funnet på området. Totalt har prosjektet kostet ca. 4,5 millioner kroner. Dette innebærer at vi sparte nesten 30 millioner kroner i forhold til oppgraving, forteller Bjørnstad fornøyd.

Som en park

Våren 2006 skal det oppfylte arealet sås til med gressplen. Forsvarsbygg har dessuten tatt godt vare på verdifulle trær i området, og til sommeren vil området vil bli som en park.

- Det vokser flere vernede tresorter på Møringa, her finnes blant annet Norges største bestand av fagerrogn og sølvsalvie. I tillegg vokser det en hel del misteltein i området, en art som er totalfredet, forteller Harald Bjørnstad.

10 000 kubikkmeter. Det er fylt opp med en halv meter ren masse over det 40 dekar store deponiet. Til våren skal området sås til med gress.

Godt tettet: Langs sjøsidene er deponiet plastret inn, og stein er lagt inntil for å gi området en fin avslutning mot strandkanten.

Sjeldne trær. På Møringa er mange trær bevart, blant annet sjeldne sorter som fagerrogn og sølvsalvie. I tillegg er det en hel del misteltein i området.

Sikringshandboka

Sikrar riktige sikrings- og vernetiltak for Forsvaret

Sikringshandboka har allereie fått status som eit nasjonalt hovudverk innanfor fagområdet fysisk og elektronisk sikring, og har på kort tid blitt eit etterspurt verktøy langt utanfor Forsvarsbygg.

Gjennom det siste halvåret er det distribuert over 500 eksemplar, og det har vore halde kurs for over 200 personar i bruk av boka.

Sikringshandboka blir brukt i undervisninga på Forsvarets skule i sikkerheits- og etterretningsteneste, og ho inngår i pensum på BI sine kurs i sikkerheitsleiing, der Forsvarsbyggs medarbeidarar føreles på begge stadene.

Grunnen til at Sikringshandboka har blitt ein suksess, er at ho gir konkrete løysingar på sikringsbehov, mellom anna som følgje av krav gitt i sikkerheitslova, og ho forklarar korleis ein kan berekne omfanget av sikringsbehovet.

Sikringshandboka har fått status som eit nasjonalt hovudverk innanfor fagområdet fysisk og elektronsikk sikring.

Internasjonale operasjonar

Ein viktig aktør ved internasjonale operasjonar (INTOPS)

I 2005 har Forsvarsbygg gjort eit kvantesprang framover i arbeidet med å gjere organisasjonen i stand til å støtte Forsvaret også utanfor Noregs grenser. Vi har utvikla ein innsatsplan, etablert ei styringsgruppe, etablert eit eige INTOPS-kontor og laga forslag til organisasjonsplan som vi har presentert for og diskutert med Forsvarets militære organisasjon og Forsvarsdepartementet.

Signalane er eintydige positive, og forholda ligg no godt til rette for at Forsvarsbygg skal kunne bidra med kompetanse og EBA-tenester til støtte for Forsvarets internasjonale innsatsar. På grunnlag av resultatane frå den spørjeundersøkinga vi hadde blant dei tilsette i haust, kan vi seie at interessa for deltaking er stor, og at kompetansen er god.

Forsvarsbygg teikna sommaren 2005 kontrakt med NATOs logistikkorganisasjon (NAMSA) om utføring av ingeniørtenester i samband med utbygging av flyplassen i Herat i Afghanistan. Oppdraget blei utført andre halvår 2005 med to til fire av ingeniørane våre på plass i Herat.

Oppdraget har vore ei uvurderleg første erfaring for Forsvarsbygg som aktør på den internasjonale arenaen.

Oppdraget blei gjennomført med god støtte frå FMO. Særleg logistikk i form av transporttenester, stabsstøtte frå den norske kontingentsjefen i Kabul, dessutan administrativ støtte frå Hærens styrkar på Elverum, har vore avgjerande for ei god løysing av oppdraget.

Forsvarsbygg teikna sommaren 2005 kontrakt med NATOs logistikkorganisasjon (NAMSA) om utføring av ingeniørtenester i samband med utbygging av flyplassen i Herat i Afghanistan.

Feltlager for ammunisjon

I internasjonale operasjonar må ofte små ammunisjonslager plasserast inne i leirområde der det kan vere vanskeleg å oppfylle krava til sikringsavstandar rundt lageret. I samarbeid med Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) har Forsvarsbygg utvikla eit lagringskonsept basert på containerar med ein takkonstruksjon dekt med jord.

Konseptet er utvikla med tanke på å redusere konsekvensane og risikoen i leirområdet av ein utilsikta eksplosjon i ammunisjonscontaineren, samanlikna med eksisterande lagringskonsept.

Sommaren 2005 gjennomførte Forsvarsbygg sprengingsforsøk av konseptet på Hjerkin, med ein vidare ambisjon om å fullskalateste ei slik løysing i 2006.

Dette prosjektet er ein del av Kompetansesenter FoUs arbeid med å utvikle og tilrå gode vernesystem for Forsvarets internasjonale operasjonar.

I samarbeid med FLO har Forsvarsbygg utvikla eit lagringskonsept basert på containerar med ein takkonstruksjon dekt med jord.

Organisasjon- og kompetanseutvikling

Strategisk utvikling

» [Les mer...](#)

Verdier og arbeidsmiljø

» [Les mer...](#)

Strategisk utvikling

Ei felles retning

Forsvarsbygg starta på slutten av 2004 ein grundig organisasjonsutviklingsprosess som skulle utvikle Forsvarsbygg til å bli ei ryddig og effektiv verksemd, i stand til å innfri eigarens og kundenes ønskjer samt vere ein god arbeidsplass for medarbeidarane.

Ei breitt samansett arbeidsgruppe fant mange utfordringar å ta tak i, men for å kunne ta tak i utfordringane blei det utforma ein "mission" - ei semje kva som var mål og meining med verksemda.

Forsvarsbygg mission er:

Forsvarsbygg er eit integrert eigedoms- og rådgivingselskap.

Vi er Forsvarets leverandør av:

- Eigedomsutvikling
- Utbygging og innkjøp
- Forvaltning
- Drift, vedlikehald og service
- Sal
- Forsvarsspesifikk rådgiving

Rydding i struktur og funksjonar

Som eit resultat av denne organisasjonsutviklingsprosessen, blei den overordna organisasjonsstrukturen for Forsvarsbygg endra. Forsvarsbygg består i dag av seks **forretningsområder**, noko som reflekterer dei tenestene Forsvarsbygg leverer som eigedoms- og rådgivingselskap.

Dette har fleire fordelar, både økonomisk og strategisk, men noko av det viktigaste er at roller og ansvar mellom forretningsområda har blitt tydelegare. Det er bedre samhandling og kommunikasjon internt, som gir eit kraftfullt samarbeid mot felles kunde.

Forsvarsbygg er i ferd med å snu merksemda meir mot utvikling av verksemda, mellom anna utvikling av leiarane, langsiktig kompetanseutvikling og produkt- og marknadsutvikling. Vi gjer dette for å bli ein endå betre leverandør for forsvarssektoren.

Forretningsstrategi

Hausten 2005 utarbeidde Forsvarsbygg forretningsstrategiar og -planar for alle forretningsområda.

Forretningsstrategiane fokuserer på ei langsiktig utvikling av forretningsområda. Her blir hovudutfordringar, mål, strategiske val og utvikling av langsiktige konkurransemessige føremoner beskrivne.

Forretningsplanen er ei konkretisering og operasjonalisering av forretningsstrategien - ein handlingsplan som skal omsetje strategien i konkrete handlingar. Arbeidet med forretningsstrategi og -planar har i tillegg til eiga utvikling gitt eit solid grunnlag for Forsvarsbyggs styringsdialog med Forsvarsdepartementet.

Med Forsvarsdepartementet inn i 2006

Ved utgangen av 2005 tok Forsvarsbygg initiativ til ein strategiprosess saman med Forsvarsdepartementet for å utvikle Forsvarets EBA-leveransar ytterlegare.

Hovudmerksemda i denne strategiprosessen ligg på organiseringa av Forsvarets EBA-verksemd, dessutan på etableringa av optimale rammevilkår for denne sektoren. Dette inneber utvikling av ansvar, roller og samhandling, dessutan etablering av best moglege rammevilkår for styring og utvikling av Forsvarets egedomsportefølje og effektiv tenesteproduksjon.

Bemanningsutvikling 2005

2005 har vore eit år prega både av effektivisering og nedbemanning. Gjennom året er talet på årsverk blitt redusert frå 1515 til 1249 - ein reduksjon på 266 årsverk. Som ei følgje av Forsvarets pågåande omstilling vil ein likevel måtte vente ytterlegare bemanningsreduksjonar i tida som kjem. Nedbemanninga i 2005 har i all hovudsak blitt gjennomført utan bruk av oppseiingar. Ein stor del av reduksjonen kjem som resultat av ein omfattande bruk av avgangsstimulerande tiltak (AST).

I tillegg har det vore ein del tilfeldig avgang, altså tilsette som sjølve har valt å seie opp stillinga si, og sjølv sagt er det ein viss naturleg avgang gjennom pensjonering. Talet på mellombels tilsette er også redusert gjennom året.

Ved utgangen av 2004 var 242 årsverk tilsette gjennom mellombelse tilsetjingskontraktar. Ved inngangen til 2006 var dette redusert til 103. Innanfor denne gruppa har svært mange slutta som følgje av at kontraktane ikkje har blitt forlengde, men det er også forholdsvis mange som har fått fast stilling i verksemda som følgje av at oppgåvene dei var tilsette for å løyse, har blitt permanente.

Verdiar og arbeidsmiljø

Implementering av Forsvarsbyggs verdiar

Forsvarsbygg lever etter følgjande fire verdiar:

- Fokuserert
- Gjensidig tillit og respekt
- Heilskapleg mangfald
- Nytenkjande

For å gi alle tilsette i Forsvarsbygg kunnskap og kjennskap til verdiane blei det hausten 2005 utvikla eit verdispel. Verdispelet er eit engasjerande spel basert på åtferdsbeskrivingar knytte til verdiane som Forsvarsbygg lever etter, og fungerer som eit verktøy som skal medverke til at vi blir bevisste på korleis vi er både overfor kollegaer og overfor kunden vår.

Spelet har som formål å skape debatt og dialog og å identifisere forbetningsområde. I linjeleiarprogrammet har leiarar fått høve til å spele Verdispelet, for deretter å spele det i eiga avdeling. Implementeringa av verdiane skal følgjast opp vidare i eit verdi-/kulturprogram.

Likestilling i Forsvarsbygg

Personalpolitikken i Forsvarsbygg legg vekt på menneskelege verdiar som omsorg, gjensidig respekt og moglegheit for personleg utvikling. Det skal visast respekt for fagleg dugleik og det mangfaldet som finst blant dei tilsette i verksemda.

Forsvarsbygg skal ved rekruttering, kompetanseutvikling og tilrettelegging av nødvendige rutinar følgje opp forbodet i arbeidsmiljølova mot diskriminering.

I samband med rekruttering og stillingsannonsering legg Forsvarsbygg vekt på utforminga av annonsane, og at det ikkje blir brukt kravformuleringar som kan verke ekskluderande på kvinnelege søkjarar. I tillegg har ein prøvd å beskrive verksemda sitt ønske om ei balansert kjønnsfordeling på ein positiv måte. Forsvarsbygg er generelt bevisst på å framstille verksemda som ein arbeidsplass for begge kjønn, mellom anna gjennom bruk av bilete i profilering og informasjon.

Arbeidsmiljøet blir teke på alvor i verksemda. Forsvarsbygg er i utvikling og omstilling, derfor er det ekstra viktig at arbeidsmiljøet står i sentrum.

Kjønnsfordeling

Forsvarsbygg er ei verksemd med relativt lik fordeling mellom kjønna. I hovudsak er det innanfor drifts- og reinhaldssida der ein finn dei fleste kvinnene i verksemda.

Sjølv om langt dei fleste i Forsvarsbygg arbeider i heiltidsstillingar, er det 213 personar som arbeider deltid i ulike stillingsprosentar, og av desse utgjer kvinner 180 personar. Det er innanfor reinhald kvinner utgjer majoriteten, og dei arbeider meir deltid enn menn.

Kjønnsfordeling i stillings- og yrkeskategoriar per 31.12.05:

	Totalt	Av desse kvinner	Av desse menn
Leiarar	100	15	85
Teknisk/adm. personell	352	115	237
Driftspersonell	462	19	441
Reinhald	446	434	14
Sum totalt	1360	583	777

Talet på tilsette i Forsvarsbygg per 31.12.05 var 1 360 personar, og av desse utgjorde kvinner 583 personar. Dette utgjer ein kvinnedel på 42,9 prosent.

Kvinner i leiinga

Regjeringa har sett eit måltal om at det skal vere minst 40 prosent representasjon av begge kjønn til leiarstillingar i statleg sektor innan 01.07.06.

Forsvarsbygg hadde 15 prosent kvinner i leiande stillingar per 31.12.05. Mentorprogrammet skal syte for at dette talet blir auka i åra framover.

Lønnsprofil

Forskjellen i snittlønna mellom menn og kvinner i verksemda utgjer tolv lønnstrinn (lønnstrinn 34 mot 46). Denne forskjellen er i hovudsak ein konsekvens av ein stor kvinnedominans i låglønnsgruppene, spesielt innanfor reinhald.

Ser ein isolert på enkeltgruppene, er snittlønnforskjellane mellom kvinnelege og mannlege leiarar stor (lønnstrinn 57 mot 70). Den store forskjellen kjem i hovudsak av at det primært er på lågare leiarsjikt at kvinnene er representerte. Innanfor gruppa drift og vedlikehald, der kvinner utgjer ein stor del, utgjer forskjellen åtte lønnstrinn i kvinnene sin disfavour (lønnstrinn 29 mot 37).

Forsvarsbygg har eit mål om at eventuelle kjønnsavhengige lønnforskjellar skal opphevast, slik at kvinner og menn får lik lønn for likt arbeid og lik arbeidsinnsats. Tiltak for dette vil bli utarbeidde i samband med operasjonaliseringa av verksemda sin lønnspolitikk.

Mentorprogram for kvinner i Forsvarsbygg

Regjeringa vedtok i 2002 at kvinner skal fyller minst 40 prosent av leiande stillingar i statleg sektor innan 01.07.06.

Konsernleiinga i Forsvarsbygg vedtok derfor å setje i gang eit internt mentorprogram for kvinner i Forsvarsbygg, som eit ledd i å auke talet på kvinnelege leiarar i verksemda.

Formålet til mentorprogrammet er å motivere og stimulere fleire kvinner til å søkje leiande stillingar i Forsvarsbygg, og å støtte kvinner i å utvikle leiarskap. Gjennom programmet får seks kvinnelege leiarkandidatar kvar sin interne mentor, som møter til samlingar, rettleiing og samtalar.

Toppleiarprogrammet

Toppleiarprogrammet blei sett i gang i september 2005, og er planlagt over fire modular fram til våren 2006.

Programmet har som hovudformål å forsterke utviklingsprosessen i Forsvarsbygg og tydeleggjere rolla til toppleiaren i denne prosessen. I modulane vil toppleiinga mellom anna fokusere på felles forståing av verdiane til verksemda.

Linjeleiarprogrammet

Hausten 2005 blei eit linjeleiarprogram etablert. Her er hovudformålet å skape ei felles plattform for leiarskap, basert på verksemda sin "mission", målsetjingar og verdiar.

I linjeleiarprogrammet skal alle leiarar med resultatansvar delta. Tema i programmet spenner frå eiga leiarrolle, via leiaren sitt personal- og informasjonsansvar, til økonomiforståing.

Rapporten frå kundetrivselsmålinga i 2004 vil vere grunnlaget for ein av modulane som dreier seg om kundeorientering. Alle leiarane skal ha gjennomført programmet i 2006.

Systematisk fokusering på arbeidsmiljø i Forsvarsbygg

Arbeidsmiljøet blir teke på alvor i verksemda. I desember 2005 blei det halde ein arbeidsmiljøkonferanse i Forsvarsbygg. Konferansen var ein del av utviklinga av ein ny arbeidsmiljøpolitikk - eit arbeid som begynte tidlegare denne hausten.

Målet med konferansen var å innleie utforminga av arbeidsmiljøpolitikken ved å forankre han i verdiane som Forsvarsbygg lever etter. Dessutan var dette ein god arena for å få faglege innspel på korleis eit godt arbeidsmiljø kan utviklast, og korleis arbeidsmiljøutvala (AMU) kan bli ein viktig bidragsytar i dette arbeidet.

I tillegg var målet med arbeidsmiljøkonferansen å sikre at arbeidsmiljø blir eit naturleg fokuseringsområde for leiinga. Forsvarsbygg er i utvikling og omstilling, derfor er det ekstra viktig at arbeidsmiljøet står i sentrum.

PERSONALSTATISTIKK	Per 31.12.05	Per 31.12.04	Per 31.12.03	Per 31.12.02	Per 01.01.02
Sum årsverk	1287*	1516	1773	1838	1859
Tal på tilsette	1360	1591	1882	1985	2051

Gjennomsnittsalderen i Forsvarsbygg var 48 år per 31.12.05.

*) Tal tilsette per 01.01.06 var 1 249.

Inkluderande arbeidsliv

Forsvarsbygg gjorde avtalen om eit inkluderande arbeidsliv (IA) den 16. april 2004. Avtalen omfattar i all hovudsak førebyggjande arbeid knytt til HMS-arbeidet vårt. Så langt har Forsvarsbygg konsentrert seg om å redusere sjukefråværet. Avtalen forpliktar både Forsvarsbygg, kvar enkelt medarbeidar og Trygdeetaten til å ha ein aktiv dialog med kvarandre.

Sjuefråvær i Forsvarsbygg

Målet var å nå eit sjukefråvær på 7,2 prosent innan juni 2005. Dette målet er nådd med god margin. Likeins er målsetjinga om å halde korttidsfråværet under 2 prosent av det totale sjukefråværet oppnådd, samtidig som talet på eigenmeldings dagar per tilsett i Forsvarsbygg ikkje har medverka til å auke fråværet.

Det må også framhevast at det kan vere fleire grunnar enn implementering av IA-avtalen som har ført til denne reduksjonen av sjukefråværet. Den betydelege nedbemanninga, mellom anna innanfor yrkesgrupper som har hatt stort fråvær, kan også vere eit bidrag til at sjukefråværsprosenten har gått ned.

SJUKEFRÅVÆR	2005	2004	2003	2002
Sjukefråvær 1-3 dagar	0,5	0,5	0,6	0,8
Sjukefråvær 4-16 dagar	1,2	1,2	1,5	1,6
Sjukefråvær over 16 dagar	4,8	5,5	6,2	6,0
Sum totalt fråvær (mål i prosent)	6,5	7,3	8,3	8,4

Erfaringane ved årsskiftet er at Forsvarsbygg har nådd dei måla som vart sette for sjukefråværet i 2005. I hovudsak er det innanfor reinhaldsgruppa at vi finn det høgaste fråværet, og relativt tungt fysisk arbeid er dei viktigaste årsakene til dette.

Overtid og permisjon

Overtidsbruken er søkt regulert, slik at det berre unntaksvis blir gitt overtid etter klokka 20.00. Arbeidstid før dette tidspunktet skal normalt takast ut som fleksitid, med mindre arbeidet er gitt påbod om skriftleg av leiaren.

Overtidsforbruket er det i all hovudsak menn som står for. For å ha kontroll på overtidbruken er det innført kontrollrutinar.

Forsvarsbygg held seg elles til gjeldande retningslinjer i staten når det gjeld retten til permisjon ved til dømes fødsel. Dette opnar for å dele permisjonstida likt mellom begge kjønn i barnet sine første leveår.

Forsvarsbygg og samfunnet

Mellom forvaltning og forretning

Forsvarsbyggs virksomhet skal ivareta viktige samfunnsmessige hensyn og samtidig møte forretningsmessige krav. Vi må ta hensyn til mange og til dels kryssende forventninger. Dette er en oppgave vi møter med stort alvor og bevissthet om at vår virksomhet har stor betydning for mange enkeltpersoner, lokalsamfunn og samfunnet som helhet.

Forsvarsbygg har som hovedoppgave å bidra til Forsvarets omstilling og skape merverdi for Forsvaret. Samtidig er Forsvarsbygg en betydelig samfunnsaktør som både skaper og ivaretar økonomiske, kulturelle og sosiale verdier:

- Vi er en lokal aktør med ansvar og oppgaver som berører mange lokale arbeidsplasser og lokalsamfunn
- Vi er en landsomfattende eiendomsforvalter med Forsvaret som kunde
- Vi er en profesjonell eiendomsaktør som må mestre markedets logikk
- Vi bærer ansvar for viktige kulturminner
- Vi er en forvaltningsaktør som skal løse politiske oppgaver

Vi må ha tillit i samfunnet

For å mestre disse oppgavene er vi avhengige av tillit. Vi må ha tillit hos både eier, kunder, egne medarbeidere og i samfunnet generelt. Forsvarsbygg må derfor lytte til råd og innspill fra samarbeidspartnere og interessenter for å løse våre oppgaver på en god måte. I tillegg til gode kvalitetssikringssystemer for all vår virksomhet, er åpenhet og redelighet om virksomhetens arbeid en grunnleggende forutsetning. Omdømmeerfaringer vi har gjort oss, gjør at Forsvarsbygg søker en åpen, transparent og troverdig kommunikasjon i alle prosesser.

Åpen og troverdig kommunikasjon

Forsvarsbygg må forholde seg til de regler som gjelder for offentlige virksomheter når det gjelder kommunikasjon, og praktiserer prinsippet om meroffentlighet. Kommunikasjon er dessuten et viktig ledelsesverktøy, og benyttes strategisk for å bygge relasjoner i en kompleks omverden. Kommunikasjonsarbeidet drives proaktivt og bidrar til å øke kunnskapen og oppmerksomheten om Forsvarsbyggs viktige rolle både innen bransjen, på miljøsidene og som samfunnsaktør. Samtidig er det viktig å synliggjøre betydningen av den verdiskapningsprosessen Forsvarsbygg er en del av.

Vi skal bidra til verdiskapning i Forsvaret

Forsvarsbygg er en del av det omfattende moderniseringsprosjektet som pågår i Forsvaret og i offentlig sektor. Vårt overordnede mål er å bidra til verdiskapning i Forsvaret, slik at det kan frigjøres ressurser til operative formål. Ved salg av eiendommer Forsvaret ikke lenger trenger, er vi pålagt å oppnå optimalt resultat for Forsvaret. Dette gjelder ikke bare den totaløkonomiske gevinsten for Forsvaret. Det gjelder også Forsvarets omdømme. Kulturelle og miljømessige hensyn skal ivaretas. Vi arbeider med saker av stor offentlig interesse,

og det kreves derfor at vi samarbeider nært med kommuner, fylker og lokalt næringsliv for å komme til de beste løsningene.

Vi finner gode løsninger

I 2005 hadde for eksempel Oscarsborg festning hele 58 000 besøkende. 29 Forsvarseiendommer er sikret for friluftsmål, etter et nært samarbeid mellom Skifte Eiendom og Direktoratet for Naturforvaltning. De siste 30 av i alt 49 pålegg fra Statens forurensingstilsyn (SFT) ble i 2005 sluttført. Flere av prosjektene ble avsluttet med oppryddingstiltak, og ved enkelte av lokalitetene der SFT har krevd opprydding har Forsvarsbygg funnet gode løsninger uten kostbare oppryddingstiltak, for eksempel ved [Møringa i Horten](#).

Krevende oppgaver

Vi har mange krevende oppgaver, og skal ha høy kvalitet på vårt arbeid. Ved salget av Lista flystasjon klarte vi ikke å leve opp til de kvalitetskrav vi ønsker skal assosieres med vår virksomhet. Da Riksrevisjonen i 2005 kritiserte gjennomføringen av salget, var dette noe Forsvarsbygg tok meget alvorlig. Vi gikk grundig inn i saken fordi vi så at salget ikke var gjennomført på en tilfredsstillende måte. Stortinget endret de formelle fullmaktene for salg til private kjøpere i lys av Riksrevisjonens rapport. Dette førte til en forbedring av kvalitetssikringsrutinene, rutiner som er videreført etter at fullmaktsinndragelsen ble tilbakeført i 2006.

Forsvarsbygg er en organisasjon i stadig læring. Vi gjør vårt ytterste for å bli en stadig bedre samfunnsaktør, i skjæringspunktet mellom forvaltning og forretning.

Miljørapport

Miljøhandlingsplan

Forsvarsbygg skal forvalte Forsvarets eiendomsmasse på en miljøriktig måte, og være en miljøbedrift med godt omdømme.

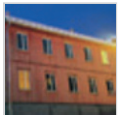
»Les mer...

Kjemikalier, avfall og gjenvinning

Forsvarsbygg utarbeidet i 2005 i samarbeid med Forsvarets militære organisasjon et enhetlig system for kildesortering.

»Les mer...

Energiledelse gir gode resultater

I 2005 er det innført energiledelse ved fire av ti markedsområder i Forsvarsbygg.

»Les mer...

Utslipp

60 000 liter F44 jetdrivstoff rant ut i Ofotfjorden. Det akutte

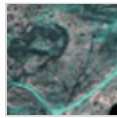
utslippet skjedde ved overføring av drivstoff mellom tankbil og tankanlegg. Årsaken var feil påkobling som medførte at oljen ble pumpet direkte til oljeutskiller og videre ut i sjøen.

»Les mer...

Internasjonalt samarbeid innen bærekraftig bygging

Forsvarsbygg arrangerte i slutten av september 2005 seminaret "NATO/CCMS - Sustainable building for military infrastructure" i Oslo.

»Les mer...

Forsvarets virksomhet i Troms

Prosjektet "Langtidsvirkninger på naturmiljøet av Forsvarets virksomhet i Troms" ble fullført i 2005.

»Les mer...

Kartlegging av biologisk mangfold

Kartleggingen av biologisk mangfold i skyte- og øvingsfelt på land, ved flystasjoner, marinebaser, nasjonale festningsverk og viktige nærøvingsområder på land ble sluttført i 2005.

»Les mer...

Fremstilling av øvingskart for Forsvaret

Kompetansesenter Miljø har på oppdrag fra Forsvarets hovedkommando (FOHK) utarbeidet

miljøkonsekvensanalyser for øvelsen "Cold Response 2005".

»Les mer...

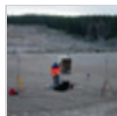

Skyte- og øvingsfelt

Forsvarsbygg finansierer Forsvarets

forskningsinstitutt (FFI) arbeid med å videreutvikle og optimalisere tiltaksløsninger for bruk til å redusere avrenning av tungmetaller fra skytefelt.

»Les mer...

Støy

Det er gjennom 2005 utført betydelige tiltak for å redusere

støybelastningen rundt flyplassene Banak, Bardufoss, Andøya, Bodø og Ørland.

»Les mer...

Miljøhandlingsplan

Forsvarsbygg skal forvalte Forsvarets eiendomsmasse på en miljøriktig måte, og være en miljøbedrift med godt omdømme.

Å være en miljøbedrift innebærer at miljøhensyn tas av alle ansatte og er integrert i alle prosesser. Miljøprestasjonene tallfestes og inngår som en del av Forsvarsbyggs suksesskriterier.

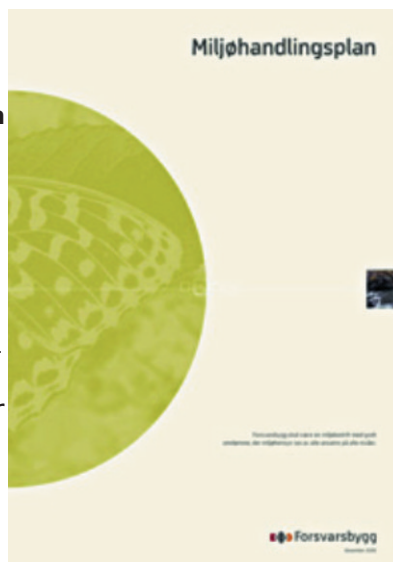
Miljøhandlingsplanen for Forsvarsbygg beskriver 11 hovedsatsingsområder, og ble revidert i 2005. Handlingsplanen med sin konkrete handlingsliste er nå et sentralt verktøy for den overordnede oppfølgingen av miljøledelse i Forsvarsbygg, og er under implementering i organisasjonen.

[Les mer om hovedmålene i Forsvarsbyggs miljøhandlingsplan.](#)

HMS og miljøledelse

I desember 2005 ble et betydelig arbeid med oppdatering og revidering av Forsvarsbyggs HMS-system fullført.

Systemet er forenklet og har fått nye rutiner og sjekklister i henhold til lover og regelverk. I tillegg er miljøledelse innarbeidet som en del av det nye HMS- og miljøledelsessystemet i Forsvarsbygg.

Miljøhandlingsplanen beskriver 11 hovedsatsingsområder og er et sentralt verktøy for den overordnede oppfølgingen av miljøledelse i Forsvarsbygg.

Kjemikalier, avfall og gjenvinning

Forsvarsbygg utarbeidet i 2005 i samarbeid med Forsvarets militære organisasjon et enhetlig system for kildesortering.

Kildesortering

Forsvarsbygg utarbeidet i 2005 i samarbeid med Forsvarets militære organisasjon et enhetlig system for kildesortering. Dette består av enhetlig merkesystem og kildesortering etter NS 9431 der dette er praktisk mulig. Systemet er nå etablert i store deler av Forsvarsbygg.

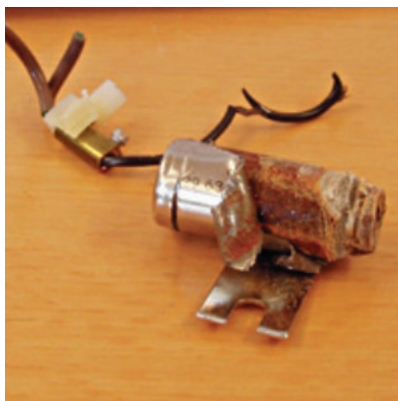
I løpet av året arrangerte en rekke av Forsvarsbyggs markedsområder "Hold Norge rent-dager". Arrangementenes hovedfokus var å skape større bevissthet om kildesortering i hverdagen.

Databanker for materialer og kjemikalier

Forsvarsbygg har valgt å knytte seg til databasen ECOproduct, som er utviklet av Norsk byggtjeneste oda AS. ECOproduct benyttes for vurdering av produkters miljøegenskaper. Verktøyet tar utgangspunkt i produsentenes miljødeklarasjoner eller tilsvarende informasjon, og vurderer produktene innen fire hovedområder: Ressurser, drivhusgasseffekt, helse- og miljøskadelige stoffer, og innemiljø.

Bruken av verktøyet skal bidra til at Forsvarsbygg når målet om i minst mulig grad å benytte materialer og produkter som kan gi negative konsekvenser for brukere og/eller ytre miljø. Dessuten skal materialbanken bidra til at ressurseffektive byggematerialer og produkter prioriteres.

Forsvarsbygg har også etablert et elektronisk stoffkartotek, ECOonline, som er tilgjengelig via Forsvarsbyggs intranett. Stoffkartoteket gir en oversikt over alle helse- og miljøfarlige kjemikalier som finnes og brukes i virksomheten. Ved årsskifte var det lagt inn ca. 1200 produkter i kartoteket, men noe arbeid gjenstår på enkelte markedsområder. Fokus for 2006 er risikokartlegging.

Utskifting av PCB-holdige kondensatorer: Prosjektet ble startet i 2005 etter pålegg fra SFT, og skal fullføres i løpet 2007. Utskiftingen av over 200.000 kondensatorer skjer i regi av markedsområdene i Forsvarsbygg og Skifte Eiendom. Satsingen er omfattende.

Utskifting av PCB-holdige kondensatorer i lysarmatur

Prosjektet ble startet i 2005 etter pålegg fra SFT, og skal fullføres i løpet 2007. Utskiftingen av over 200.000 kondensatorer skjer i regi av markedsområdene i Forsvarsbygg og Skifte Eiendom. Satsingen er omfattende.

Forsvarsbygg utarbeidet i 2005 i samarbeid med Forsvarets militære organisasjon et enhetlig system for kildesortering.

Energiledelse gir gode resultater

I 2005 er det innført energiledelse ved fire av ti markedsområder i Forsvarsbygg.

Energiledelse dreier seg om energireducerende tiltak og holdningsskapende informasjon og motivasjon til en effektiv energibruk.

Ved blant annet Rena leir er det jobbet med energiledelse i ca. ett år. I løpet av 2005 reduserte leiren strømforbruket av fastkraft med 3 prosent (420.000 KWh) og det totale energiforbruket med 0,5 prosent (150.000 KWh). Dette er gode tall, da det i samme periode både ble tilført 10.000 kvadratmeter ny bygningsmasse og bemanningen i leiren økte kraftig.

Eksempler på konkrete tiltak er reduksjon av driftstimer og pådrag (hastighet) på ventilasjons- og varmeanlegg. Dette utføres i vesentlig grad fra SD-anlegget hos driftsavdelingen og vi bestreber å tilpasse temperatur og luftmengder til bruk og behov.

Andre tiltak er montering eller forbedring av lysstyringsautomatikk og justering av vannmengder i servantbatterier og dusjhoder

Forsvarsbygg ønsker å utvide innføringen av energiledelse til å gjelde alle markedsområder i Forsvarsbygg i løpet av 2006.

Forsvarsbygg ønsker å utvide innføringen av energiledelse til å gjelde alle markedsområder i Forsvarsbygg i løpet av 2006.

Utslipp

60 000 liter F44 jetdrivstoff rant ut i Ofotfjorden. Det akutte utslippet skjedde ved overføring av drivstoff mellom tankbil og tankanlegg. Årsaken var feil påkobling som medførte at oljen ble pumpet direkte til oljeutskiller og videre ut i sjøen.

Evenestangen

60 000 liter F44 jetdrivstoff rant ut i Ofotfjorden. Det akutte utslippet skjedde ved overføring av drivstoff mellom tankbil og tankanlegg. Årsaken var feil påkobling som medførte at oljen ble pumpet direkte til oljeutskiller og videre ut i sjøen.

SINTEF ble engasjert for å modellere spredning av oljen og vurdere miljøkonsekvenser for de åpne vannmassene. Det ble konkludert med at over 90 prosent av oljen hadde avdampnet eller var innblandet i sjøvannet etter 48 timer. Skadene på miljøet var begrenset, og oljen nådde ikke de nærliggende strendene.

Rygge flystasjon

Onsdag 5. januar ble det oppdaget en lekkasje fra en oljetank på brannøvingsfeltet på Rygge flystasjon. Frostskaider på rørsystemet for oljetanken har medført at ca. 6000 liter F34 jetdrivstoff rant ut i grunnen.

For å stanse spredning av oljen ble det lagt ut lenser i en tilstøtende bekk, gjennomført masseutskiftning og pumpet opp drivstoff fra brønner og avskjærende grøfter. Utslippet ble begrenset til den øvre delen av den lokale bekken.

Det arbeides med en plan for gjennomføring av landsdekkende kartlegging av potensielle kilder til oljeutslipp, samt utarbeidelse av tiltaksplaner i løpet av første halvår 2006.

Det arbeides med en plan for gjennomføring av landsdekkende kartlegging av potensielle kilder til oljeutslipp, samt utarbeidelse av tiltaksplaner i løpet av første halvår 2006.

Internasjonalt samarbeid innen bærekraftig bygging

Forsvarsbygg arrangerte i slutten av september 2005 seminaret "NATO/CCMS - Sustainable building for military infrastructure" i Oslo.

Seminaret er det tredje som er arrangert med bærekraftig bygging som tema. Målet var å dele mest mulig tilgjengelig informasjon om temaet med partnere i NATO- og EAPC-land.

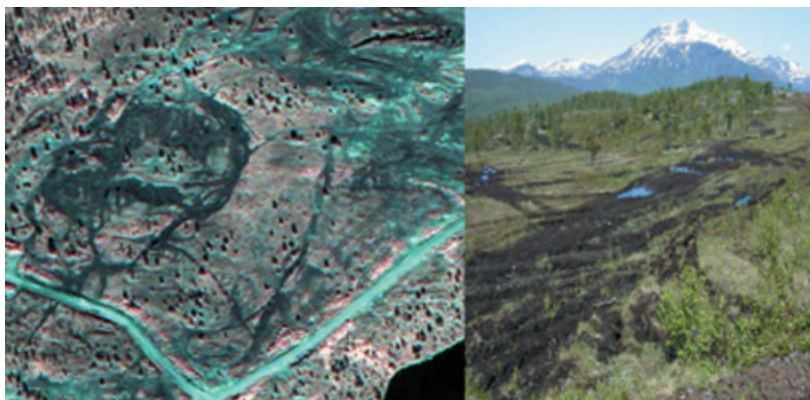
Forsvarets virksomhet i Troms

Prosjektet "Langtidsvirkninger på naturmiljøet av Forsvarets virksomhet i Troms" ble fullført i 2005.

Det overordnede målet med prosjektet var å undersøke i hvilken grad Forsvarets øvingsvirksomhet i Troms og tilstøtende områder i Nordland har påvirket naturmiljøet i forhold til terrengslitasje og biologisk mangfold.

Gjennom feltarbeid og fjernanalyser av satellitt- og flybilder har prosjektet vist at ødelagte, skadde eller influerte områder utgjør vel 70 kvadratkilometer av et totalareal på 9380 kvadratkilometer innenfor studieområdet. I hovedsak omfatter skadene kjørspor i skyte- og øvingsfeltene Mauken/Blåtind og Setermoen.

Det er med andre ord bare begrensede lokale områder som er sterkt påvirket, og da på en måte som ikke er av stor betydning for det biologiske mangfoldet innenfor det samlede studieområdet. Likevel påpekes at det er viktig at Forsvaret forvalter øvingsområdene på en miljøvennlig måte, slik at de negative virkningene innenfor enkeltområder reduseres ytterligere i fremtiden. Dette gjelder i første rekke innenfor de store skyte- og øvingsfeltene, der spesielt myrområder og vadefugl som lever her er negativt påvirket.

Gjennom feltarbeid og studier har prosjektet vist at det bare er begrensede, lokale områder som er sterkt påvirket av Forsvarets aktivitet, og da på en måte som ikke er av stor betydning for det biologiske mangfoldet innenfor det samlede studieområdet.

Kartlegging av biologisk mangfold

Kartleggingen av biologisk mangfold i skyte- og øvingsfelt på land, ved flystasjoner, marinebaser, nasjonale festningsverk og viktige nærøvingsområder på land ble sluttført i 2005.

Egen rapport fra hvert av de 75 kartlagte områdene er distribuert til sentrale aktører i Forsvarsbygg og Forsvarets militære organisasjon. Rapportene kan også lastes ned fra [Forsvarsbyggs nettsider](#) og Miljøreferanser på FIS/BASIS.

Forsvarsbygg har også utviklet et overvåkingsopplegg for biologisk mangfold med tittelen **Forsvarets oppsynssystem for biologisk mangfold**. Systemet gjør det mulig å følge egen sektors påvirkning på viktige lokaliteter for biologisk mangfold. Det er også utarbeidet rutine og fem instruksjoner for miljøvennlig forvaltning av biologisk mangfold. Disse veiledende dokumentene finnes også på Forsvarsbyggs intranettsider.

Med dette har Forsvarsbygg utviklet grunnlaget for et kunnskapsbasert forvaltningssystem for biologisk mangfold i bruks- og øvingsområder. Dermed har brukerne fått et relativt enkelt verktøy for miljøvennlig forvaltning.

Kartleggingen av biologisk mangfold ved forsvarsanlegg ble sluttført i 2005.

Fremstilling av øvingskart for Forsvaret

Kompetansesenter Miljø har på oppdrag fra Forsvarets hovedkommando (FOHK) utarbeidet miljøkonsekvensanalyser for øvelsen "Cold Response 2005".

Det ble samlet inn et omfattende datagrunnlag fra sivile myndigheter, blant annet om naturverdier, kulturminner, sårbare områder og infrastruktur. Informasjonen ble så innarbeidet i Forsvarets øvingskart.

Informasjonen har blitt bearbeidet av et tverrfaglig team. I vurderingene er miljøfaglige interesser sterkere vektlagt enn økonomiske interesser. Med slike kart kan Forsvaret øve på et trygt grunnlag.

Forsvarsbygg har på oppdrag fra Forsvarets hovedkommando (FOHK) utarbeidet miljøkonsekvensanalyser for øvelsen "Cold Response 2005".

Skyte- og øvingsfelt

Forsvarsbygg finansierer Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) arbeid med å videreutvikle og optimalisere tiltaksløsninger for bruk til å redusere avrenning av tungmetaller fra skytefelt.

Tiltaksplaner for å redusere avrenning av tungmetaller fra skytefelt

Forsvarsbygg finansierer Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) arbeid med å videreutvikle og optimalisere tiltaksløsninger for bruk til å redusere avrenning av tungmetaller fra skytefelt. FFI har blant annet utviklet et mobilt feltlaboratorium som gjør det mulig å teste rensing av vann fra ulike skytefelt i ulike typer filtermaterialer.

Fra Mjølfjell skyte- og øvingsfelt.

Forsvarsbygg og FFI har sammen vurdert mulige tiltaksløsninger for en feltskytebane i Karlstadskogen, på oppdrag av Hærens styrker i Midt-Troms. FFI har gjennomført tester i laboratoriet og jobber med å konstruere en renseenhet som skal installeres i felt i 2006.

Forsvarsbygg har gjennomført en kartlegging av hvitt fosfor i skytefeltene Blåtind, Mauken og Setermoen i Midt-Troms. Prosjektet er gjennomført på oppdrag av Hærens styrker med bistand fra FFI og NIVA. Basert på resultatene ble det gjennomført risikovurderinger for mennesker og delvis for dyr, samt forslag til videre undersøkelser og tiltak.

Ved avhending av skytefelt saneres deponerte tungmetaller i fangvoller ned til et nivå satt blant annet ut fra fremtidig arealbruk. I utgangspunktet vil vi fjerne all forurensning slik at det ikke er behov for overvåkning i ettertid.

Ved noen felt vil en ikke kunne fjerne forurensningene. Her vil det gjøres tiltak som i størst mulig utstrekning begrenser tungmetallavrenning og gi et begrenset behov for overvåkning. Lokal omplassering og sikring av forurensede masser kan være et alternativ til kostbar masseutskiftning og levering til fjerntliggende mottak. Dette er spesielt aktuelt i områder der det vil bli liggende igjen betydelige restforurensninger som må kontrolleres.

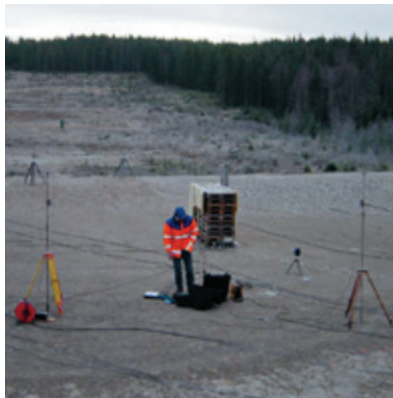
Støy

Det er gjennom 2005 utført betydelige tiltak for å redusere støybelastningen rundt flyplassene Banak, Bardufoss, Andøya, Bodø og Ørland.

Mer enn 80 bolighus i nærområdene er støyisoleret, og på Bodø flystasjon er rullebanen forlenget med 600 meter. Flytrafikken er lagt om for å redusere støybelastningen.

I løpet av 2005 har Forsvarsbygg produsert en rekke støyberegninger og støyrapporter. Disse er oversendt de berørte kommunene, som dermed kan ta hensyn til støyforholdene i fremtidig arealplanlegging.

Forsvarsbygg var også med på å starte et større forsknings- og utviklingsprogram innenfor støy og vibrasjoner fra skyte- og øvingsfelt. Programmet omfatter også isolering av lavfrekvente støykilder. Tunge forskningsinstitusjoner som Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), Norges Geotekniske Institutt (NGI) og SINTEF er involvert i dette prosjektet, som vil strekke seg over tre år.

I løpet av 2005 har Forsvarsbygg produsert en rekke støyberegninger og støyrapporter, blant annet ved flyplassene Banak, Bardufoss, Andøya, Bodø og Ørland.

Regnskap Forvaltning

Internregnskapet (regnskapslovens prinsipper)

Forsvarsbygg fører regnskap i henhold til to prinsipper: Internregnskapet i henhold til regnskapsloven, og eksterntregnskapet (til statsregnskapet) som føres i henhold til kontantprinsippet.

Økonomisk fremstilling

Forsvarsbygg deler den økonomiske fremstillingen av virksomheten i to enheter: Forvaltningsenheten og Eiendomsenheten. Eiendomsporteføljen er å anse som en separat økonomisk enhet, atskilt fra virksomheten til Forsvarsbygg som forvalter eiendommene. Forsvarsbygg Forvaltningsenheten produserer og fremlegger regnskap for Eiendomsenheten som et oppdrag for Forsvarsdepartementet, som på vegne av staten står som eier av eiendommene.

I rapporteringen til statsregnskapet rapporterer Forsvarsbygg kontantresultatet for de to enhetene samlet.

Forvaltningsenheten

Forvaltningsenheten oppnådde et samlet årsresultat på kr 57,2 millioner kroner (2004: 147,5). Enheten består av syv forretningsområder hvorav forretningsområdet Utleie er det største.

Overskuddet skyldes i hovedsak lavere kostnader til forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling kombinert med mersalg av tilleggstenester.

Eiendomsenheten

Eiendomsenheten oppnådde et årsresultat på 486,8 millioner kroner (2004: 412,9). Eiendomsporteføljen er inndelt i tråd med Forsvarsbyggs organisering: Utleie, Nasjonale Festningsverk, og Skifte Eiendom. Utleieporteføljen endte på et underskudd på 120,7 millioner kroner (2004: 127,3), som følge av at avskrivninger på infrastruktur ikke dekkes av husleien. Salg av eiendom gjennom Skifte Eiendom fikk et overskudd på 607,0 millioner kroner (2004: 589,4).

Balanse (tall i 1.000)

»Les mer...

Resultatregnskap (tall i 1.000)

Forsvarsbyggs internregnskap føres i samsvar med regnskapslovens bestemmelser. Internregnskapet har full sporbarhet mot kontantregnskapet som rapporteres til statsregnskapet.

»Les mer...

Noter

»Les mer...

Resultatregnskap

(tall i 1.000)

Forsvarsbyggs internregnskap føres i samsvar med regnskapslovens bestemmelser. Internregnskapet har full sporbarhet mot kontantregnskapet som rapporteres til statsregnskapet.

NOTE	DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER	2005	2004
	Honorarinntekter	297 302	228 512
1	Leieinntekter	194 197	205 087
	Inntekter driftsavtaler	917 486	922 732
	Forvaltningsinntekter	737 410	882 102
1	Inntekter investeringsprosjekter	1 478 142	1 663 948
1	Gevinst ved salg av eiendeler	2 355	912
2	Sum driftsinntekter	3 626 891	3 903 293
3	Vare- og tjenestekjøp investeringer & FDVU	2 042 870	2 305 313
	Leiekostnader innleide bygg	190 637	192 236
4, 5	Lønnskostnad	620 632	684 635
1, 6	Avskrivninger	18 517	20 889
	Energikostnader	460 808	409 572
	Annen driftskostnad	235 970	142 707
2	Sum driftskostnader	3 569 432	3 755 351
	Driftsresultat	57 458	147 941
	FINANSINNTEKTER OG FINANSKOSTNADER		
	Annen renteinntekt	0	181
	Annen finanskostnad	288	574
	Netto finansresultat	-288	-393
	ÅRSRESULTAT	57 171	147 549
	OVERFØRINGER		
1, 9, 12	Overført til annen egenkapital	57 171	147 549
	Sum overføringer	57 171	147 549

Balanse

(tall i 1.000)

NOTE	EIENDELER	2005	2004
Varige driftsmidler			
1, 6	Eiendeler, utstyr og inventar	50 727	60 520
1, 10	Andel omstillingsmidler	170 600	280 000
Sum anleggsmidler		221 327	340 520
Omløpsmidler			
Fordringer			
1, 7	Kundefordringer	32 173	166 476
	Andre fordringer	14 255	165 665
8	Mellomværende Eiendommene	861 969	373 873
Sum fordringer		908 397	706 014
Sum omløpsmidler		908 397	706 015
SUM EIENDELER		1 129 723	1 046 535
EGENKAPITAL OG GJELD			
Egenkapital			
Innskutt egenkapital			
	Innskutt egenkapital	-14 984	-65 638
Sum innskutt egenkapital		-14 984	-65 638
Opptjent egenkapital			
	Opptjent egenkapital	547 097	489 925
Sum opptjent egenkapital		547 097	489 925
9, 12	Sum egenkapital	532 113	424 287
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
1, 5	Pensjonsforpliktelser	79 563	78 656
1, 10	Avsetning for omstillingskostnader	170 600	280 000
Sum avsetninger for forpliktelser		250 163	358 656
Kortsiktig gjeld			
	Leverandørgjeld	114 274	65 086
1,11	Mellomværende eier	147 456	0
	Skyldige offentlige avgifter	106	9 004
	Annen kortsiktig gjeld	85 611	189 501
Sum kortsiktig gjeld		347 447	263 591
Sum gjeld		597 610	622 247
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		1 129 723	1 046 535

Regnskap Eiendom

Internregnskapet (regnskapslovens prinsipper)

Forsvarsbygg fører regnskap i henhold til to prinsipper: Internregnskapet i henhold til regnskapsloven, og eksterntregnskapet (til statsregnskapet) som føres i henhold til kontantprinsippet.

Økonomisk fremstilling

Forsvarsbygg deler den økonomiske fremstillingen av virksomheten i to enheter: Forvaltningsenheten og Eiendomsenheten. Eiendomsporteføljen er å anse som en separat økonomisk enhet, atskilt fra virksomheten til Forsvarsbygg som forvalter eiendommene. Forsvarsbygg Forvaltningsenheten produserer og fremlegger regnskap for Eiendomsenheten som et oppdrag for Forsvarsdepartementet, som på vegne av staten står som eier av eiendommene.

I rapporteringen til statsregnskapet rapporterer Forsvarsbygg kontantresultatet for de to enhetene samlet.

Forvaltningsenheten

Forvaltningsenheten oppnådde et samlet årsresultat på kr 57,2 millioner kroner (2004: 147,5). Enheten består av syv forretningsområder hvorav forretningsområdet Utleie er det største.

Overskuddet skyldes i hovedsak lavere kostnader til forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling kombinert med mersalg av tilleggstenester.

Eiendomsenheten

Eiendomsenheten oppnådde et årsresultat på 486,8 millioner kroner (2004: 412,9). Eiendomsporteføljen er inndelt i tråd med Forsvarsbyggs organisering: Utleie, Nasjonale Festningsverk, og Skifte Eiendom. Utleieporteføljen endte på et underskudd på 120,7 millioner kroner (2004: 127,3), som følge av at avskrivninger på infrastruktur ikke dekkes av husleien. Salg av eiendom gjennom Skifte Eiendom fikk et overskudd på 607,0 millioner kroner (2004: 589,4).

Balanse (tall i 1.000)

»Les mer...

Resultatregnskap (tall i 1.000)

Forsvarsbyggs internregnskap føres i samsvar med regnskapslovens bestemmelser. Internregnskapet har full sporbarhet mot kontantregnskapet som rapporteres til statsregnskapet.

»Les mer...

Noter

»Les mer...

Resultatregnskap

(tall i 1.000)

Forsvarsbyggs internregnskap føres i samsvar med regnskapslovens bestemmelser. Internregnskapet har full sporbarhet mot kontantregnskapet som rapporteres til statsregnskapet.

NOTE	DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER	2005	2004
	Honorarinntekter	55 810	21 769
1	Leieinntekter	1 269 262	1 368 523
	Inntekter driftsavtaler	3 471	431
1	Inntekter investeringsprosjekter	168 132	162 776
1	Gevinst ved salg av eiendeler	820 152	860 933
2	Sum driftsinntekter	2 316 827	2 414 432
	Vare- og tjenestekjøp investeringer & FDVU	114 851	79 701
	Leiekostnader innleide bygg	1 039	744
1, 3	Avskrivninger	608 358	617 304
	Energikostnader	13 246	98 350
	Annen driftskostnad	1 092 934	1 205 956
2	Sum driftskostnader	1 830 428	2 002 056
	Driftsresultat	486 399	412 376
FINANSINNTEKTER OG FINANSKOSTNADER			
	Inntekt på investering i datterselskap		
	Annen renteinntekt	372	544
	Annen finanskostnad	0	30
	Netto finansresultat	372	514
	ÅRSRESULTAT	486 771	412 890
OVERFØRINGER			
1, 8, 9	Overført til/fra egenkapital	486 771	412 890
	Sum overføringer	486 771	412 890

Balanse

(tall i 1.000)

NOTE	EIENDELER	2005	2004
	Anleggsmidler		
	Varige driftsmidler		
1, 3	Tomter	2 523 732	2 715 218
1, 3	Bygg, anlegg og infrastruktur	17 469 351	16 637 238
1, 3	Stridsanlegg	2 191 389	2 823 692
1, 3	NATO	4 959 646	6 068 283
1, 4	Anlegg under utførelse nasjonale	1 981 508	2 353 037
1, 4	Anlegg under utførelse NATO	1 759 451	1 635 927
1, 3	Eiendeler, utstyr og inventar	2 747	2 901
	Sum anleggsmidler	30 887 823	32 236 294
	Omløpsmidler		
	Fordringer		
1, 5	Kundefordringer	249 480	293 437
6	Mellomværende Eier	354 496	39 806
	Sum fordringer	603 976	333 243
	SUM EIENDELER	31 491 799	32 569 537
	EGENKAPITAL OG GJELD		
	Egenkapital		
	Innskutt egenkapital		
	Innskutt egenkapital	22 117 380	21 311 115
	Sum innskutt egenkapital	22 117 380	21 311 115
	Opptjent egenkapital		
	Overskudd/udekket underskudd	482 241	-4 529
	Sum opptjent egenkapital	482 241	-4 529
1, 8, 9	Sum egenkapital	22 599 621	21 306 586
	Gjeld		
	Langsiktig gjeld		
1, 10	Gjeld til staten vedrørende stridsanlegg	1 277 579	2 886 947
1, 10	Gjeld til NATO	6 709 756	7 642 025
	Annen langsiktig gjeld	0	20 000
	Sum langsiktig gjeld	7 987 335	10 548 972
	Kortsiktig gjeld		
	Skyldige offentlige avgifter	80	0
	Annen kortsiktig gjeld	42 795	340 106
7	Mellomværende Forvaltning	861 969	373 873
	Sum kortsiktig gjeld	904 844	713 979
	Sum gjeld	8 892 178	11 262 951
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	31 491 799	32 569 537

Kontantregnskap

Eksternregnskapet (kontantregnskapet)

Regnskapstallene viser at Forsvarsbygg leverer et resultat på kapittel 1710, post 24 på 719,3 millioner kroner, målt etter kontantprinsippet.

Av dette er kr 489 millioner overført til Forsvarsdepartementet i løpet av året, og benyttet til investeringer i Forsvaret. Resterende er satt av i et reguleringsfond, som i samråd med Forsvarsdepartementet disponeres til prioriterte formål i og utenfor Forsvarsbygg i 2006.

Forsvarsbygg leverer også tall i henhold til krav på de øvrige 2 tildelingspostene: Kap 1710, post 47 - Investeringer i EBA, kap 4710, post 47 - Salg av EBA.

Disponering av resultat - overføring til eier:

2005	
Driftsresultat (eks. resultat Skifte Eiendom)	kr 719,3 mill
Resultat Skifte Eiendom (salg)	kr 405,8 mill
Avsatt til reguleringsfond	kr 230,3 mill
Overføres eier	kr 894,8 mill

Forklaringer til Statsregnskapet 2005

Vedlagte oppstillinger viser Forsvarsbygg resultat pr. 31.12.2005 etter kontantprinsippet, sammenholdt med Forsvarsdepartementets krav, kommunisert i IVB m/følgende presiseringer, endringer og tillegg (PET).

Kapittel 1710/post 24

Forsvarsbyggs kontantresultat, kapittel 1710/driftspost 24, viser pr 31.12.2005 et overskudd på kr 719,3 mill, målt mot resultatkrav på kr 489 mill, ref IVB for 2005.

Forsvarsbyggs styringsmål i løpet av 2005 var skjerpet til kr 709 mill, basert på IVB for 2005, PET nr 1; kapitalelementet i husleien, kr 489 mill, tillagt kr 170 mill i inngående balanse kundefordringer, og kr 50 mill til reetablering av reguleringsfond.

Forsvarsdepartementet videreførte imidlertid i forbindelse med omgrupperingen 2005 opprinnelig resultatkrav på kr 489 mill, ref PET nr 3 til IVB for 2005, og på denne bakgrunn har Forsvarsbygg nå tilført reguleringsfondet kr 230,3 mill. Forsvarsbygg er i dialog med Forsvarsdepartementet rundt størrelsen på, og disponeringen av fondet.

Resultatet reflekterer effektiviseringsgevinster i FBs organisasjon, men også redusert aktivitet i forhold til budsjett innenfor enkelte områder, hvor vedlikeholdssiden nevnes spesielt. Videre har Forsvarsbygg lyktes i å drive inn utestående krav fra 2004 (kr 170 mill, relatert til post 24), og total fordringssaldo ved årsskiftet relatert til post 24 utgjør nå i underkant av kr 9 mill. Motsvarende leverandørgjeld ved årsskiftet utgjør kr 95 mill, som vurderes å være et normalt nivå, omsetningen tatt i betraktning.

Kapittel 1710/post 47

Forsvarsbyggs kontantresultat, kapittel 1710 / investeringspost 47, viser pr 31.12.05 et resultat på kr 1.269,8 mill, mot en ramme på kr 1.394,8 mill, ref IVB/PET nr 3.

Forsvarsbygg har i 2005 styrt mot en ramme på post 47 på kr 1.224 mill, etter en reduksjon ifht St prp 1 på kr 135 mill, ref IVB/PET nr 1. Gjenanskaffelse av EBA har i en periode vært noe lavt prioritert, til fordel for øvrige prioriterte omstillingsprosjekter innen sektoren. I forbindelse med omgrupperingen 2005 fant man imidlertid rom for å øke rammen med kr 170 mill. til kr 1.394 mill, slik at investeringsbehov for å bedre tilstanden og sammensetningen i bygningsmassen kan møtes.

Styrkingen av post 47 i omgrupperingen kom for sent til at Forsvarsbygg kunne omsette alle ressursene i 2005 på en planmessig god måte. Mindreforbruket på kr 125 mill søkes derfor overført til gjenanskaffelsestiltak i regnskapsåret 2006.

Kapittel 4710/post 47

Forsvarsbyggs kontantresultat, kapittel 4710 / inntektspost 47, viser pr 31.12.05 et

resultat på kr 405,8 mill, mot et krav på kr 402,6 mill.

Resultatkravet på kr 402,6 mill er opprettholdt gjennom året, og Skifte Eiendoms prognose har vært i samsvar med dette. Tett oppfølging av risiko og likviditet i enkeltprosjektene gjennom året, og spesielt de siste par månedene sørget for at resultatet ble oppnådd. Utestående forfalte fordringer ved årsskiftet utgjør kr 2,5 mill.

Resultatoppstilling (tall i 1.000)

KAP 1710/24 DRIFTSINNTEKTER	IVB m/PET	2005	2004
Honorarinntekt		195 062	240 880
Leieinntekter		1 500 176	1 605 101
Inntekter driftsavtaler		550 040	519 189
Inntekter renhold		170 298	200 359
Inntekter tilleggstjenester		238 044	225 692
Inntekter investeringsprosjekter		346 538	290 178
Gevinst ved salg av eiendeler*		2 293	911 040
Totalt driftsinntekter		3 002 453	3 992 439
KAP 1710/24 DRIFTSUTGIFTER			
Vare- og tjenestekjøp investeringer		361 172	628 722
Leie av eiendommer		187 523	189 324
Vare- og tjenestekjøp FDVU		595 300	779 911
Lønnskostnad		642 421	729 584
Annen driftskostnad		651 750	596 206
Netto belastning/godskrift andre poster*		-155 296	518 875
Netto Finansresultat		280	-127
Totalt driftsutgifter		2 283 152	3 442 495
Driftsresultat	489 000	719 301	549 944
Avsatt til reguleringsfond	(50 000)	230 301	0
KAP 1710/24 Resultat til overføring FD	489 000	489 000	549 944
KAP 1710/47 NYBYGG OG NYANLEGG	1 394 800	1 269 826	1 520 096
KAP 4710/47 SALG EBA	402 600	405 804	518 875

*) Endret regnskapsprinsipp. Salg EBA føres ikke via post 24 i 2005.

Konklusjon

Tallene viser at Forsvarsbygg i 2005 har levert kontantresultater i tråd med krav på alle poster. Rapporteringen gjennom året har vist at organisasjonen har etablert velfungerende systemer og rutiner for den løpende økonomioppfølgingen, som har gitt seg utslag i stabil styring mot de forutsatte mål.

Eiendomsstatistikk

Eiendommer, bygg og anlegg

Største etablissement

Eiendommer, bygg og anlegg (per 31.12.05) fordelt på markedsområder

Bygningsmasse (kvm BTA, per 31.12.05), fordelt på markedsområder og EBA-kategori

Arealstatus og utvikling

Bygningsmasse per EBA-kategori

Bygg etter størrelse

Byggeår (kvm BTA)

Avhendet areal

Eiendommer, bygg og anlegg

	2005	2004	Endringer
Etablissement			
Etablissement med bygg og anlegg	1223 stk	1 339 stk	-116 stk
Etablissement uten bygg og anlegg	680 stk	705 stk	-25 stk
Etablissement, totalt	1 903 stk	2 044 stk	-141 stk
Grunneiendommer			
Eide eiendommer	375 141 daa	386 394 daa	-11 253 daa
Leide eiendommer	897 757 daa	980 466 daa	-11 253 daa
Eiendommer, totalt	1 272 898 daa	1 366 860 daa	-93 962 daa
Bygg og anlegg			
Bygg	14 448 stk	15 664 stk	-1 216 stk
Bygg og anlegg	20 427 stk	21 943 stk	-1 516 stk
Brutto bygningsmasse	4 985 605 m ²	5 408 427 m ²	-422 822 m ²

Største etablerement

	Areal (m ² BTA)
HAAKONSVERN	184 140
RENA LEIR	167 097
SETERMOEN	164 330
BODØ HOVEDFLYSTASJON	164 057
BARDUFOSS	139 628
RYGGE HOVEDFLYSTASJON	117 551
ØRLAND HOVEDFLYSTASJON	116 033
ANDØYA FLYSTASJON	106 978
KARLJOHANSVERN	95 424
AKERSHUS FESTNING	91 920
HEGGELIA/RUSTA	90 257
EVENES FLYPLASS	88 270
SESSVOLLMOEN	84 929
VÆRNES GARNISON	84 762
SKJOLD	82 993
KJELLER/LFK	79 711
ELVEGÅRDSMOEN	74 186
PORSANGMOEN	74 138
KOLSÅS	71 292
HEISTADMOEN	65 004

Eiendommer, bygg og anlegg (per 31.12.05) fordelt på markedsområder

	Etablissement			Grunneiendom			Bygg		
	Antall med bygg	Antall uten bygg	Antall totalt	Eid (m ²)	Leid (m ²)	Totalt (m ²)	Antall	Totalt	Herav utrangert (m ²)
FMO egen forvaltning							57	50 545	
Nasjonale festningsverk	15	12	27	4 432 121	5 000	4 437 121	342	145 383	611
MO Finnmark	112	38	150	8 300 884	376 594 215	384 895 098	1 312	240 452	70 541
MO Midt-Troms	140	839 273	205	44 963 759	134 611 649	179 575 408	2 168	817 127	152 628
MO Hålogaland	83	44	127	38 721 291	7 726 006	46 447 296	1 171	474 153	111 365
MO Bodø	96	51	147	19 319 483	584 481	19 903 964	795	313 433	29 102
MO Stavanger	153	62	215	23 911 743	33 328 886	57 240 629	1 303	336 504	80 581
MO Bergen	86	71	157	11 282 175	69 729 109	81 011 284	1 344	411 928	60 080
MO Trøndelag	227	154	381	27 274 276	52 697 719	79 971 995	1 692	539 930	114 408
MO Oslo	51	6	57	2 404 051	9 635	2 413 686	595	376 298	19 488
MO Østlandet	71	43	114	132 298 400	166 466 686	298 765 086	1 273	422 276	43 568
MO Oslofjord	189	134	323	62 233 514	56 003 347	118 236 861	2 396	857 578	220 349
Sum	1 223	680	1 903	375 141 696	897 756 733	1 272 898 429	14 448	4 985 605	902 721

Bygningsmasse (kvm BTA, per 31.12.05), fordelt på markedsområder og EBA-kategori

Markedsområde	Totalt	Adm- og stabsanlegg	Velferds- og fritidsanlegg	Forlegninger og messer	Boliger	Lager og vedlikeholdsanlegg	Basisanlegg	Utdannings- og øvingsanlegg	Strids- og forsvarsanlegg	Andre EBA
FMO egen forvaltning	50 545	29 629	0	0	0	2 903	694	812	8 394	8 113
Nasjonale festningsverk	145 383	13 688	12 413	34 476	6 880	29 052	659	14 513	14 997	18 705
MO Finnmark	240 452	23 109	14 656	48 753	45 853	60 509	2 658	7 474	33 579	3 861
MO Midt-Troms	917 127	68 554	16 119	161 903	93 327	266 251	27 238	13 414	163 707	6 613
MO Hålogaland	474 153	39 591	11 790	72 666	36 311	125 704	8 615	4 290	167 851	7 335
MO Bodø	313 433	22 145	3 347	37 109	32 402	72 607	3 281	5 019	129 146	8 377
MO Stavanger	336 504	40 507	15 012	78 702	26 414	70 684	5 134	13 880	82 040	4 131
MO Bergen	411 928	47 698	10 015	56 169	26 217	103 661	14 281	38 116	109 836	5 935
MO Trøndelag	539 930	50 999	11 876	78 236	25 716	243 634	1 740	13 215	102 592	11 922
MO Oslo	376 298	146 038	9 582	80 142	42 530	35 995	6 656	23 233	16 061	16 062
MO Østlandet	422 276	55 786	9 891	75 596	32 590	163 712	940	44 369	28 153	11 239
MO Oslofjord	857 578	100 957	17 185	126 358	62 420	347 381	9 504	29 833	110 182	53 758
Sum	4 985 605	638 701	131 886	850 110	430 659	1 522 093	81 399	208 168	966 538	156 051

Arealstatus og utvikling

	31.03.2005	30.06.2005	30.09.2005	31.12.2005
Hær	638 685	614 687	595 043	593 880
Luft	414 244	397 358	391 719	390 856
Sjø	183 408	187 542	191 449	175 959
HV	305 237	289 137	232 084	225 197
FLO	1 753 609	1 745 154	1 717 449	1 692 906
FOHK	151 302	172 510	136 404	152 766
Øvrig FMO	496 795	484 478	474 445	461 476
SUM FMO	3 943 280	3 890 865	3 738 593	3 693 040
FD	13 938	13 938	13 938	13 938
FFI	34 915	34 915	35 084	35 084
NSM	5 066	5 066	5 066	5 066
SUM Øvrig Forsvar	53 919	53 919	54 088	54 088
Felles infrastruktur	22 145	21 315	21 033	21 027
Utleid Sivilt	31 582	33 576	34 769	32 609
SUM UTLEID	4 050 926	3 999 675	3 848 484	3 800 764
FB Egen Bruk	76 516	77 555	75 204	72 368
MO Under rehabilitering	25 830	34 079	25 784	27 558
MO Ledig Areal	12 671	5 938	3 236	15 748
FBU Prosjekt	3 867	3 867	3 867	3 867
SUM Forvaltet, ikke utleid	42 368	43 883	32 886	47 172
SUM FORVALTET	4 169 810	4 121 113	3 956 573	3 920 304
Nasjonale Festningsverk	132 724	132 911	156 804	162 580
Skifte Eiendom	1 064 427	1 036 059	1 142 063	902 721
SUM Utrangert	1 197 151	1 168 970	1 298 867	1 065 301
SUM TOTALT	5 366 961	5 290 083	5 255 440	4 985 605

Bygningsmasse per EBA-kategori

EBA-kategori	Antall BA	Areal (m ² BTA)	Andel
Administrasjons- og stabsanlegg	930	638 701	12,8 %
Velferds- og fritidsanlegg	299	131 886	2,6 %
Forlegninger og messer	811	850 110	17,1 %
Boliger	2 329	430 659	8,6 %
Lager- og vedlikeholdsanlegg	3 517	1 522 093	30,5 %
Basisanlegg	4 005	81 399	1,6 %
Utdannings- og øvingsanlegg	856	208 168	4,2 %
Strids- og forsvarsanlegg	5 968	966 538	19,4 %
Andre EBA	1 712	156 051	3,1 %
Total	20 427	4 985 605	100,0 %

Bygg etter størrelse

Størrelse m ²	Antall bygg
<10	1 741
10-49	3 781
50-99	1 991
100-249	3 172
250-499	1 570
500-999	955
1000-2499	900
2500-4999	253
5000-9999	56
>=10 000	29
	14 448

Byggeår (kvm BTA)

Byggeår	Antall bygg	m ² BTA
Før 1800	118	88 789
1800-1850	62	42 626
1851-1900	242	135 275
1901-1920	269	87 454
1921-1940	857	291 850
1941-1960	3 391	1 305 137
1961-1980	4 181	1 091 088
1981-2000	4 595	1 654 716
Etter 2000	402	231 388
Ukjent	331	57 281
	14 448	4 985 605

Avhendet areal

	2005		2004	
	Antall BA	m ² BTA	Antall BA	m ² BTA
FMO egen forvaltning			3	394
MO Finnmark	31	5 346	169	5 845
MO Midt-Troms	128	33456	198	51 136
MO Hålogaland	58	20867	223	14 938
MO Bodø	43	9 068	115	35 757
MO Stavanger	82	13 688	317	59 936
MO Bergen	85	17 114	170	18 294
MO Trøndelag	166	83 728	238	61 666
MO Oslo	25	33 576	29	9 154
MO Østlandet	277	73 731	100	5 796
MO Oslofjord	500	161 621	404	122 086
Sum	1 395	452 195	1 966	385 002

